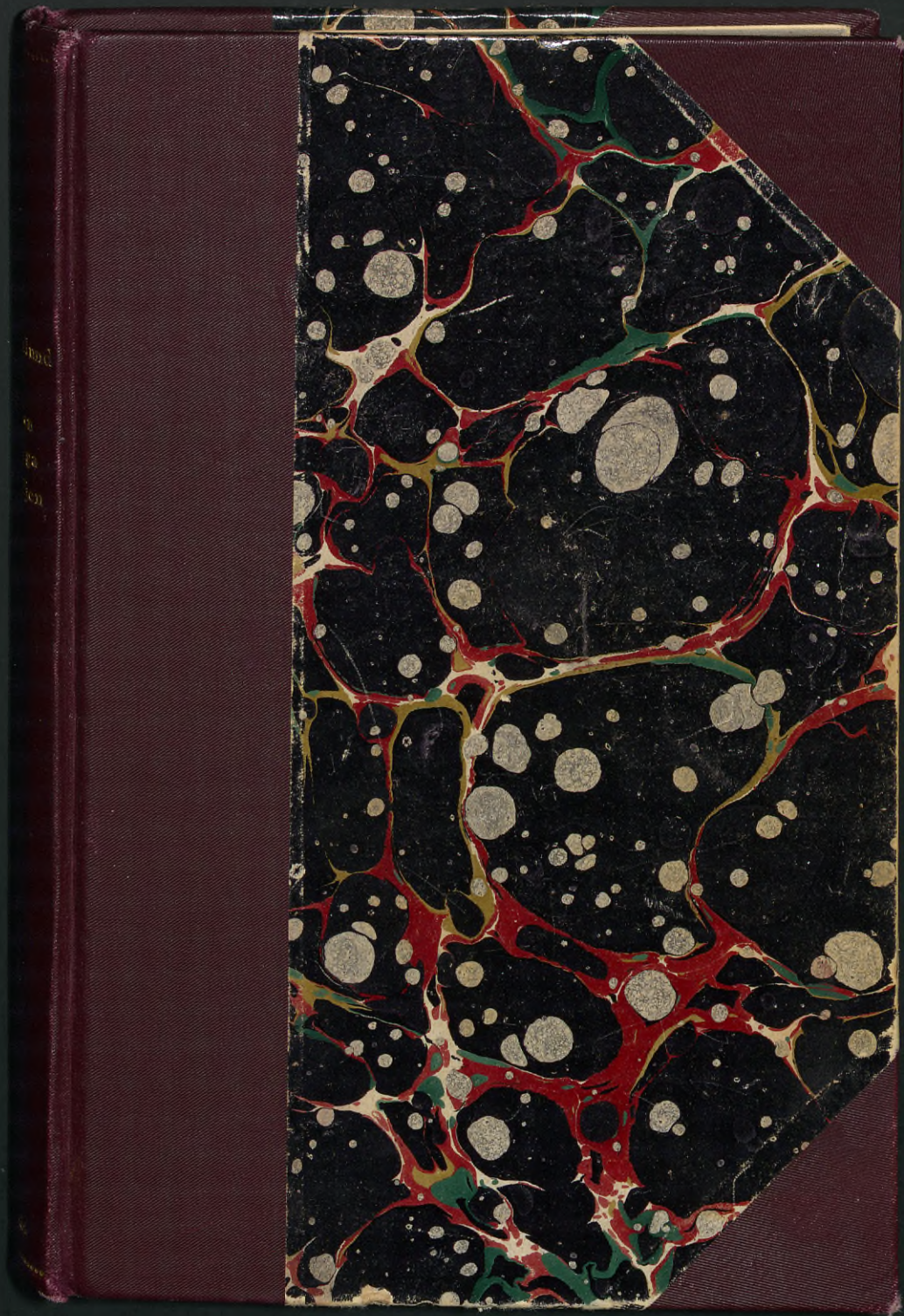
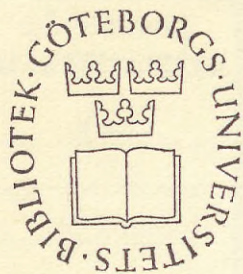

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

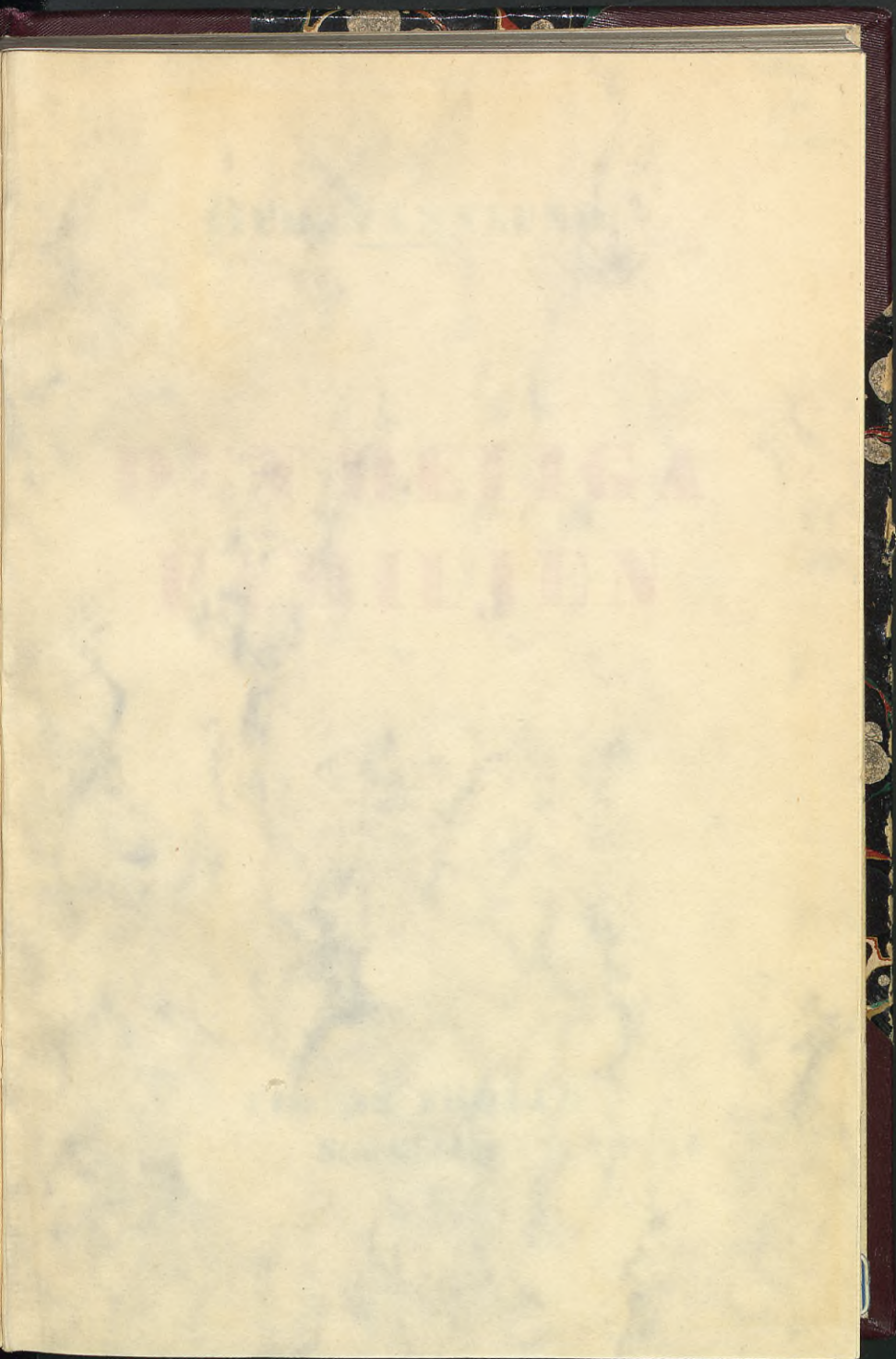

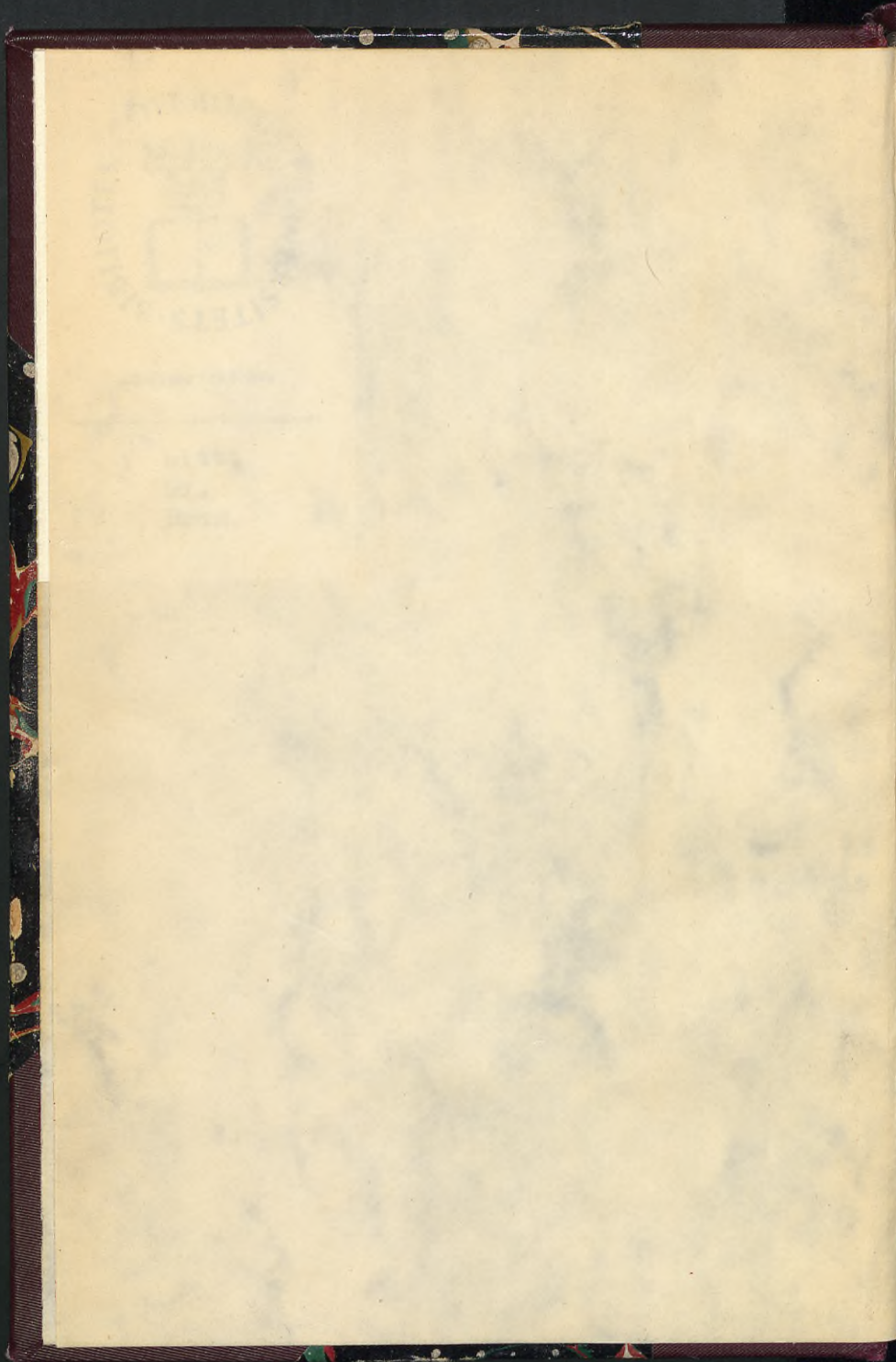

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.
Dram.

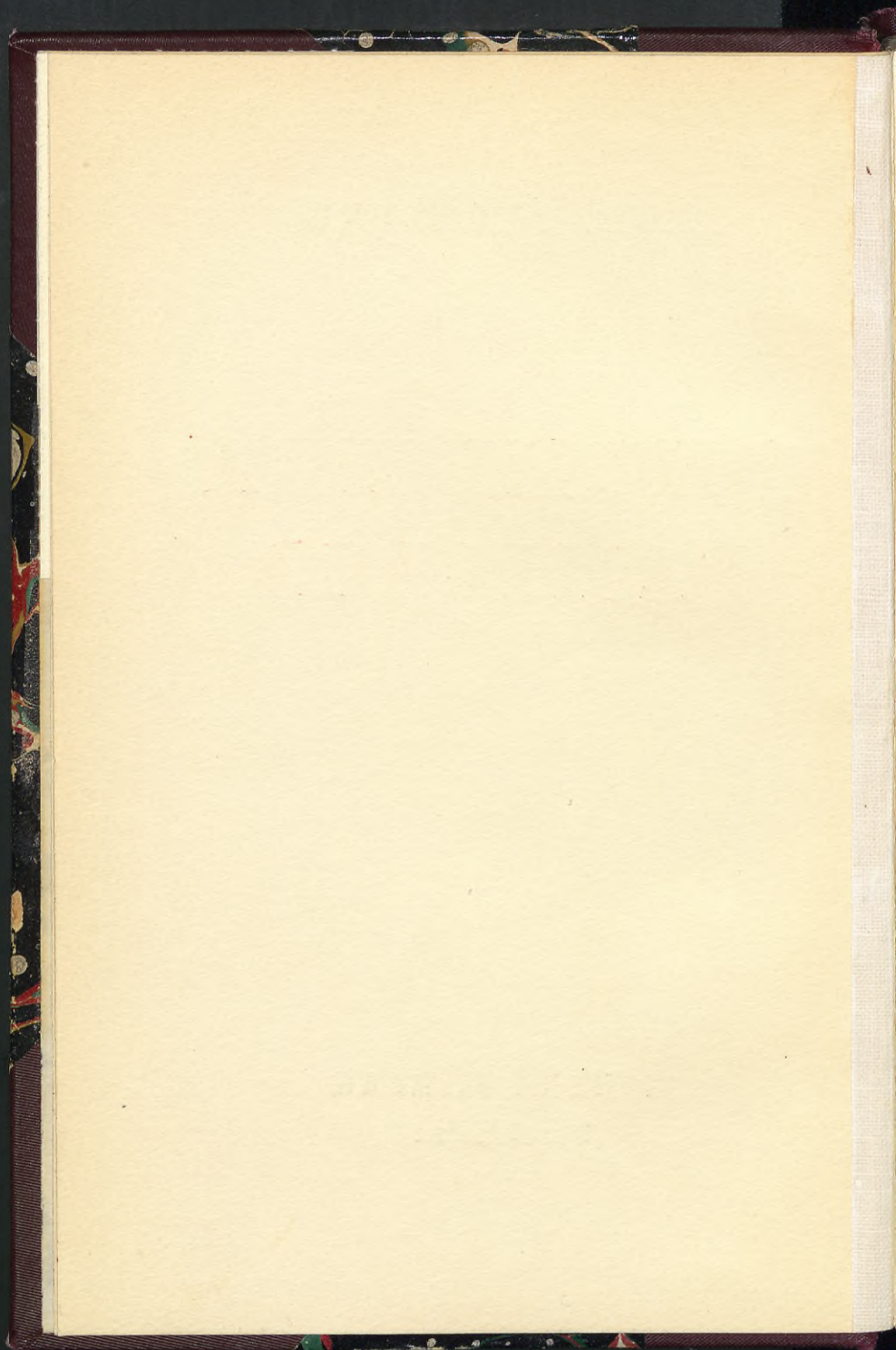
dill.
Ss.
Dram.

RUD. VÄRNLUND

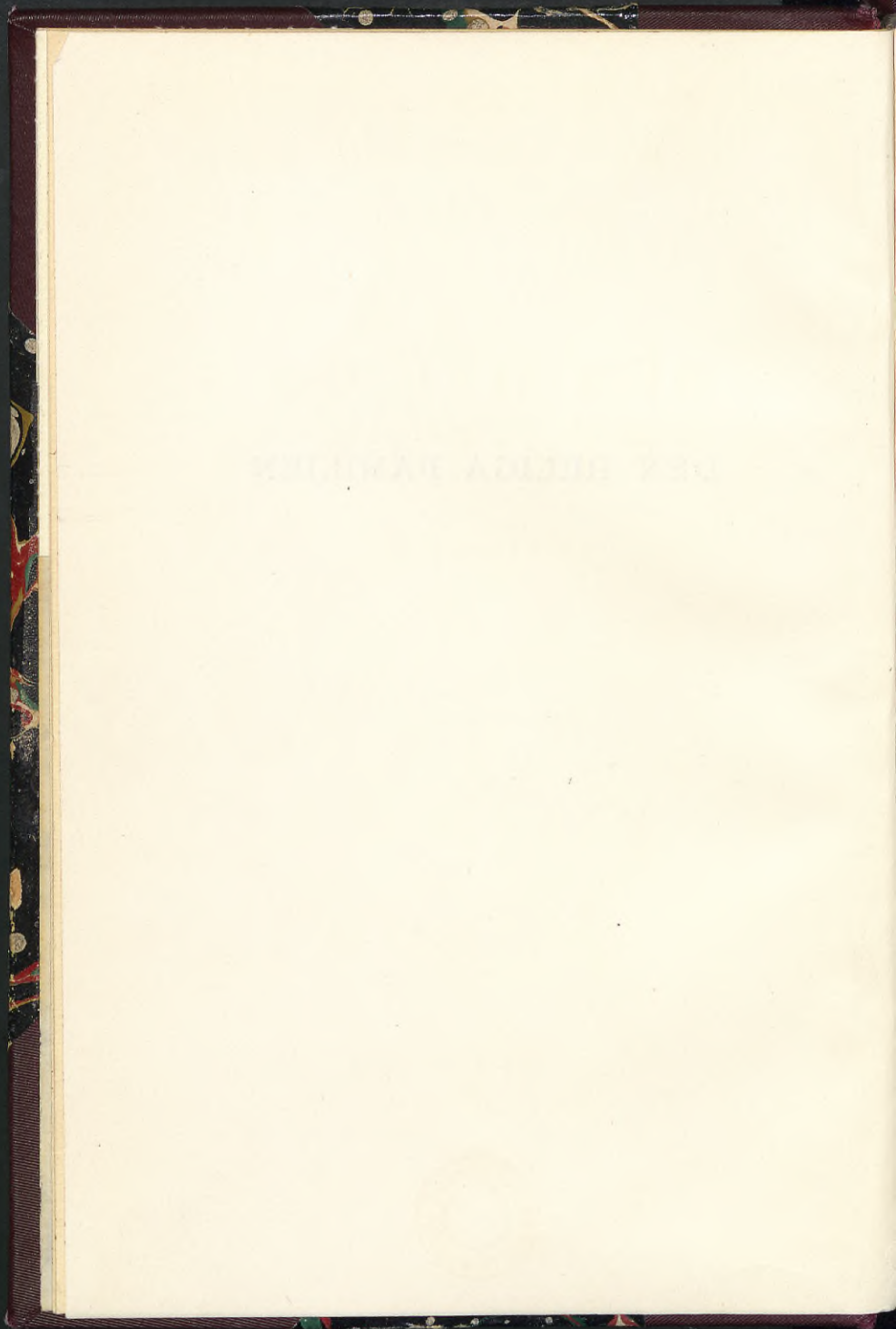
**DEN HELIGA
FAMILJEN**

**TIDENS FÖRLAG
Stockholm**

DEN HELIGA FAMILJEN

RUD. VÄRNLUND

DEN HELIGA
FAMILJEN

SKÅDESPEL

TIDENS FÖRLAG
STOCKHOLM

REV. FARRER
DEN HELIGA
BAMMEN
SKAPEN

Tryckt hos
Victor Pettersons Bokindustriaktiebolag
Stockholm 1932

P E R S O N E R

KARL ENGELSTRAND

HOLTERBERG

FRU ENGELSTRAND

ANDRE MASKINISTEN

FOLKE, deras son

MASKINISTBITRÄDET

EMIL, deras son

DIREKTÖREN

ESTER, deras dotter

CONTE HOLMGREN

MODERN, Karl E:s mor

FÖRSTE ORDFÖRANDEN

JOSEF SCHMIDT

ANDRE ORDFÖRANDEN

BARNMORSKAN

RADION

*En man och en kvinna på gatan;
män på estraderna; arbetare; flyende;
två civila polismän.*

1878

Received of the
Hon. Secy of the
War Dept.
the sum of
\$100.00
for
rent of
quarters
for
the
year
1878

Wm. H. ...
100 ...

SCENARIOFÖRTECKNING

Första scenen utspelas i Engelstrands lägenhet sekelskiftets nyårskväll.

Andra scenen 30 år senare i samma lägenhet, någon dag på sensommaren.

Tredje scenen morgonen därpå i personalrummet intill maskinhallen.

Fjärde scenen i Engelstrands lägenhet tre månader senare.

Femte scenen: Arbetarmötet — Upplysningsmötet — Holterbergs bostad — På kvällen samma dag som fjärde scenen.

Sjätte scenen: En gata — Engelstrands kök — Något senare samma kväll.

Sjunde scenen i Engelstrands lägenhet fyra månader efteråt.

Den paus som uppstår mellan första och andra scenen för att aktörerna skall få möjlighet att maskera om sig, utfylles eventuellt med ett kort filmspel.

HELVETIENSIS

1800

1801

1802

1803

1804

1805

1806

1807

DEN HELIGA FAMILJEN

I. ENGELSTRANDS HEM. TVÅ RUM OCH KÖK

Köket upptar högra hälften av scenen. Höger: dörr ut. Vänster: dörr till rummen. Fonden upptas av spis (i vänstra hörnet vägg i vägg med kakelugn i rummet) samt av diskbänk och slaskledningstratt. Ovanför diskbänken ett fönster utanför vilket man ser motsatta sidan av en gård: grå mur, fönster. Mitt i köket ett enkelt bord med några stolar.

Andra hälften av scenen upptas av yttre rummet. I dess fond: dörr till inre rummet. På dess vänstra sida: fönster. Rummets inredning i denna scen som hos en ordinärt välbeställd arbetarfamilj omkring år 1890: soffa med puffar, byrå med spegel, runt bord med brokig duk, en mindre bokhylla, stolar med stoppade sitsar, porträtt av Marx och August Palm o. s. v.

Vid ridåns uppgång står *barnmorskan*, en storgvuxen, manhaftig, men i denna scen ung, kvinna, vid köksdisken och tvättar händerna.

På spisen en kastrull med rykande vatten.

En svag jämmer som höres från inre rummet ökas sakta och ändrar plötsligt i ett häftigt, utdraget skri.

Modern, en liten, starkt grånad kvinna, kommer ut från inre rummet. Hon går snabbt, men med behärskade rörelser, över yttre rummet till köksdörren.

MODERN

Nu börjas det, fru Lundin!

BARNMORSKAN

vänder oberörd ansiktet mot henne.

Såå — är ni säker på det den här gången?

MODERN

Fostervattnet går i alla fall —

BARNMORSKAN

Nå, då så —

Hon tar en handduk och går, torkande händerna,
mot dörren.

Håll temperaturen i vattnet och låt det inte bli för
varmt!

MODERN

hejdande henne, en aning ängsligt

Och ni är alldeles säker på att det går bra, fru Lundin?
Jag behöver inte kalla hit läkare?

BARNMORSKAN

Var lugn, bara. Unga frun är ju frisk som en nötkärna.

MODERN

stiger ut i köket

Ja, ja, men jag önskar ändå att pappa och Karl vore
hemma —.

BARNMORSKAN

i det hon skattande går till inre rummet

Ni skulle hellre önska att ni slapp karlar helt och hållet
vid såna här tillfällen!

Modern tar en termometer, håller den ett ögonblick i
vattnet, och håller sedan på en mugg vatten.

Kyrkklockor höras slå avlägset. *Modern* lutar sig
över diskbänken, öppnar fönstret och lyssnar. Klock-
korna höras kraftigare. Musik av mandolin och
handklaver börjar, och höres ibland svagt, ibland
starkare, scenen igenom.

Engelstrand kommer in, följd av *Schmidt*. E.: ung
man med livliga åtbörder; arbetsklädd. S.: även
ung, smal, med svagt judiska drag, ironiskt leende;
har tarvliga kläder, men verkar inte grovarbetare,
uppträder vårdat, men med en viss vaksam mjukhet i
sättet.

Modern vänder sig om då hon hör dem komma.

MODERN

Nå, äntligen Karl!

ENGELSTRAND

Har det hänt?

MODERN

Inte än. Men det blir när som helst.

hejdar sonen, som står i begrepp att gå in

Nej, nej, du får inte gå in!

ENGELSTRAND

Nej, naturligtvis inte — —

griper modern vid axlarna

Men, herregud, mamma lilla, du är väl säker på att det går bra?

MODERN

Var lugn du! Unga frun är ju frisk som en nötkärna!

ENGELSTRAND

Men den där fru Lundin, tror du att hon —?

MODERN

Ja, ja, hon är duktig, hon är ju så gott som född till barnmorska då hennes mor var det också!

Men seså, du kramar sönder mig!

ENGELSTRAND

Förlåt —! Man kan väl inte vara lugn som ett fruntimmer vid ett sådant här tillfälle!

i det han tar av mössan och hänger den utanför ytterdörren, där det alltså tänkes en tambur.

Här är min kamrat Josef Schmidt, mamma. Du har väl inget emot att jag tog honom med upp just i kväll?

MODERN

Inte alls.

Välkommen, herr Schmidt. Att ni äntligen kom hit ändå!

SCHMIDT

Jag har många gånger varit på väg hit, men det har alltid kommit något emellan.

MODERN

Det kanske var lika så bra, det.

vänder sig till spisen

SCHMIDT

Hur så?

ENGELSTRAND

Ja vet du: det var inte längesen min mor höll dig för att vara Hin onde själv!

MODERN

ser sig leende om

Nu skarvar du ändå, Karl!

ENGELSTRAND

Men ganska nära var det i alla fall!

MODERN

Ja, ser ni herr Schmidt: att börja med tyckte jag ju inte alls om min sons revolutionära idéer. Och eftersom han talade så mycket om er och er klubb så blev ni och de där farliga omstörtningssidéerna ett och detsamma för mig. Jag var rädd, förstår ni —

SCHMIDT

Men nu, har ni en annan uppfattning?

MODERN

För två månader sen när strejbrytarna vid bomulls-fabriken fick skjuta skarpt utan att polisen knyste ett ord — då förstod jag ändå att det är något på tok med styret i landet!

vänder sig till sonen och skiftar ton

Men Karl; jag skulle fråga varför inte far kom med dig hem?

ENGELSTRAND

står åter i dörren, stirrande mot inre rummet

Vad? Sa du nått, mamma?

MODERN

Jag frågade varför inte pappa följde med hem.

ENGELSTRAND

Han måste arbeta över —

En svag jämmer från inre rummet

ENGELSTRAND

Men hör, hör mamma! Åh, herre gud — om det ändå vore över snart!

MODERN

Det blir väl, det blir väl, det går inte så fort, som du tror, att få barn, intel

Hon tiger en stund, avläser termometern, slår vatten i kastrullen.

Men det var besynnerligt i alla fall att han måste arbeta över i kväll!

Engelstrand står i dörren och hör inte.

SCHMIDT

Varför besynnerligt? Därför att det är nyårsafton?

MODERN

Inte det precis.

Men hör du Karl!

ENGELSTRAND

vänder sig i dörren

Ja, vad är det?

MODERN

När pappa gick i morse trodde han att han skulle få ledigt redan vid frukost därför att hans maskin måste lagas.

ENGELSTRAND

Javisst. Men när vi träffades i middags hade han fått order att borra ett parti kopplingsdosor färdiga. Det var brått med dem, förstår du.

MODERN

Jaså, det var väl det då —

Hon vänder sig resignerat till spisen igen och lägger in ved.

SCHMIDT

Vad var det för fel på din fars maskin, Engelstrand?

ENGELSTRAND

Ett hjullager tycks ha blivit bräckt så det måste bytas ut.

SCHMIDT

Så, så —

MODERN

vänder sig häftigt om

Va sa ni, herr Schmidt?

SCHMIDT

Jag? Ingenting —

MODERN

Jag tyckte ni lät så besynnerlig! Är det farligt att arbeta vid en maskin som är skadad så där?

SCHMIDT

Det tror jag väl inte —. Och förresten antar jag att Engelstrand själv kan avgöra om maskinen är duglig.

ENGELSTRAND

infaller lugnande, fast han sett bekymrad ut

Javisst, kära mamma, var lugn du! Far vet väl vad han gör!

MODERN

Naturligtvis! Men han är så ambitiös av sig, ser ni herr Schmidt, han tillhör ju den gamla stammen, som tror på arbetarnas plikt mot företaget och så vidare —

BARNMORSKAN

kommer ett par steg ut i yttre rummet

Fru Engelstrand! Vattnet! Handdukar! Ett lakan!

MODERN

Jag kommer, jag kommer! Och lakan finns inne på byrån!

Hon slänger av kastrullen och river åt sig handdukar från en hängare.

ENGELSTRAND

rusar in, ställer sig att stirra mot inre rummet från vilket det hörs jämmer och stönanden.

Åh, herre gud — Anna — Anna!

BARNMORSKAN

skjuter till dörren bakom sig

Vad vill *ni* här? Packa er ut på röda sekunden!

ENGELSTRAND

Men säg mig i himlens namn: hur är det med henne?

BARNMORSKAN

Hon ska till att få en unge, om ni inte vet det förut!

Modern kommer med vattnet och handdukarna; hon och *Barnmorskan* gå in och stänga efter sig. *Engelstrand* står en stund stilla och stirrar på dörren, drar så en djup suck och återvänder till köksdörren, varifrån han ler ansträngt mot *Schmidt*. Även denne verkar härefter undertryckt nervös.

ENGELSTRAND

Det tycks — börja bli färdigt nu!

SCHMIDT

Det verkar så.

ENGELSTRAND

i det han går ut i köket

Mitt barn! Mitt — mitt!

SCHMIDT

Är du glad åt att få en unge?

ENGELSTRAND

Ja, ja, visst är jag glad — glad — bara det vore över snart!

Du! Det är ändå någe förskräckligt och underligt med

en barnafödsel! Tänk dig: ena ögonblicket finns det inte — och så, i nästa stund, finns det där — en alldeles ny mänska, en mänska, som inte existerat förut!

SCHMIDT

sitter vid bordet och betraktar honom under lugg

Född till slaveri — till elände — kanske till brott!

ENGELSTRAND

Nej, nej, inte så!

stannar tvärt

Du tycker inte om barn, du Schmidt?

SCHMIDT

Jag gör kanske inte det.

ENGELSTRAND

Och ändå är det tack vare dig —

Han börjar småle

SCHMIDT

Vad menar du? Tack vare mig?

ENGELSTRAND

skrattar till och sätter sig mitt emot S.

Säg, kommer du ihåg den där tiden för ett år sen — då jag nyss kommit in i föreningen — och du och jag och Anna gick så mycket i sällskap att man tyckte vi var en förening för oss själva?

SCHMIDT

blir ännu mera reserverad

Ja. Nå?

ENGELSTRAND

Vi gick alltid och diskuterade tillsammans. I timtal. Bland annat talade vi om nymalthusianismen och jag fick faktiskt för mig att du gick och önskade dig barn —

SCHMIDT

Hur du kunde få det är mer än jag förstår!

ENGELSTRAND

En kväll efter ett stormigt diskussionsmöte om parlamentarismen — kommer du ihåg det? — gick vi alla tre upp till din kupa. Du var alldeles särskilt inspirerad den kvällen. Plötsligt sprang du opp på golvet och skrek —

SCHMIDT

Dumheter! Jag brukar aldrig skrika —

ENGELSTRAND

Men den kvällen gjorde du det! Du var liksom utom dig! Och vet du vad du skrek?

SCHMIDT

Några idiotiska galenskaper —

ENGELSTRAND

reser sig, slår händerna för bröstet och citerar
travesterande

»Vi kan gå under — ja, vi kan stupa i miljoner i striden!
— men det gör ingenting, våra barn ska segra ändå, våra
barn ska förverkliga rättens och frihetens rike!»

Han sätter sig småleende

Det var när Anna och jag gick ifrån dig den där kväl-
len som vi kom överens!

SCHMIDT

Vad — kom ni överens om?

ENGELSTRAND

Att gifta oss och ha barn! När vi diskuterade dina ord
blev vi på det klara med att vi älskade varann, förstår du.

SCHMIDT

reser sig och vänder ryggen åt E.

Och alltså är det egentligen jag som är pappa både till
ditt äktenskap och — till ditt barn!

ENGELSTRAND

betraktar honom litet förvirrad en stund

Varför den där hånfulla tonen, Schmidt?

Schmidt tiger

ENGELSTRAND

Och varför har du dragit dig ifrån oss sen vi gifte oss,

säg? Du *har* faktiskt gjort det -- du har inte *velat* besöka oss förrän i kväll när jag berättade dig hur det var ställt med Anna!

SCHMIDT

med en affekterad axelryckning

Kanske jag lärt om i en del saker —

ENGELSTRAND

Lärt om? Hur så?

SCHMIDT

Kanske jag fått den åsikten, att ingen man som har hustru och barn kan bli en verklig kämpe för idéerna och framtiden?

ENGELSTRAND

I så fall har du lärt fel, Schmidt! En god hustru är en mans bästa stöd — aldrig någonsin har jag känt mig så stark, så entusiastisk, som nu sen jag gifte mig!

Eller har du kanske märkt någon avmattning hos mig?

SCHMIDT

Vi får väl se — om några år! Du har alltför lätt att bli optimist, Engelstrand.

ENGELSTRAND

Optimist! Ja, om du bara visste —!

I detsamma börja klockorna klämta igen. E. tystnar, går fram till fönstret och lyssnar.

SCHMIDT

Nå? Om jag bara visste —?

ENGELSTRAND

Hör du Schmidt? Nyårsklockorna! Ett nytt sekel börjar ringas in!

SCHMIDT

Kyrkorna ringer in ett nytt sekel av träldom, ja!

ENGELSTRAND

gripen av nervös oro, talar självupptaget

Tänk, att jag skulle få ett barn på själva nyårsnatten! Då ett nytt sekel börjar! Det *tjugonde* seklet —!

SCHMIDT

Hur många tusen barn tror du det föds varje dygn?

ENGELSTRAND

Det tjugonde seklet! Och så är två tusen! Hur männe världen ser ut år två tusen? Säkert kommer allt att vara förändrat då — Allt! Inga fattiga mer — inga olyckliga — inga försoffade och förslavade! År två tusen!

plötsligt sprittande musik utifrån

Hör du Schmidt! Musik! Man dansar! Det nya seklet hälsas med glädje —!

SCHMIDT

Och på en fabrik står en man vid en trasig bormaskin därför att ett parti kopplingsdosor måste bli färdiga!

ENGELSTRAND

Åh, du Schmidt, du kan visst aldrig vara glad!

SCHMIDT

Inte så länge vinstbegäret kan tvinga människor att arbeta vid trasiga maskiner!

ENGELSTRAND

Man får inte överdriva så där —!

SCHMIDT

När jag var tolv år stod jag och en jämnårig vid en stans med samma fel: ett bräckt hjullager! Och lagret brast!

Kort tystnad, varunder E. stirrar mörkt frågande på S.

SCHMIDT

nickar och ler sjukt.

Jo, remmen löpte av, slog runt som en slunga och träffade min kamrat under hakan.

efter ännu en kort paus

Och nacken bröts av som ett vasstrå!

ENGELSTRAND

Lögn! Lögn!

SCHMIDT

Lögn?

ENGELSTRAND

efter en kort strid med sig själv

Nej, förlåt mig Schmidt! Du brukar ju aldrig ljuga —!
Men jag trodde för ett ögonblick att du bara ville
skrämma mig, göra mig olycklig —!

SCHMIDT

Varför skulle jag det?

ENGELSTRAND

Jo, för att det verkar som om du inte är min vän längre
— sen jag gifte mig med Anna!

SCHMIDT

med en undvikande axelryckning

Det är rent principiellt jag är emot äktenskap och hem-
bildning mellan människor som bör leva bara för kampen —

ENGELSTRAND

börjar åter i diskuterande ton

Men i det har du fel, ser du, absolut fel! Vi ska dis-
kutera saken —

Ett kort, häftigt skri från inre rummet. E. tystnar och rusar häftigt till dörren mellan köket och yttre rummet, där han står och stirrar väntande mot andra rummet. Även S. går fram och ser över hans axel. Slutligen vänder sig E. om; han går av och an i köket och slår händerna litet nervöst mot varandra.

ENGELSTRAND

Naturligtvis har du rätt i en del. — Så länge världen är som den är — regerad av kapitalismen — av profitintresset — så länge kopplingsdosorna måste borraras fast maskinen inte är säker — så länge har man givetvis inte rätt att vara tanklöst glad, att dansa —!

SCHMIDT

I stället måste man på nytt, och åter på nytt, svära det heliga hatet!

ENGELSTRAND

Men man får inte glömma kärleken och drömmarna!

SCHMIDT

Striden är det enda man inte får glömma!

ENGELSTRAND

Men det är just drömmarna som ger kraft till striden, kärleken och drömmarna —!

SCHMIDT

Ord! Bara ord!

ENGELSTRAND

Själva hatet är tänt av kärlek — liksom ditt utbrott av hat den där natten uppenbarade Annas och min kärlek.

SCHMIDT

Nu trollar din optimism med verkligheten igen.

ENGELSTRAND

går till fönstret och ser tigande utåt en stund; talar sedan endast till hälften vänd inåt.

Du har blivit bittrare och bittrare under det sista året, du. Men vi — Anna och jag — tvärtom.

SCHMIDT

rycker till, liksom sårad, men tiger

ENGELSTRAND

Vet du vad hon och jag ständigt talat om den sista tiden?

SCHMIDT

Om kärleken och drömmarna, förstås!

ENGELSTRAND

Om vi får en son — och jag tror det blir en son! — då, har vi sagt, ska vi fostra honom till en man som utan bitterhet, utan hat, kan kämpa för rätt och sanning.

Vi ska ge honom hela det förflutna seklets drömmar i arv.
Och han ska förverkliga dem.

Ja, vem vet, du, vem vet —! Kanske *han* blir den som slutligen för de förtrycktas sak till seger! Kanske han blir hövdingen!

SCHMIDT

En slags kejsare! Vad?

ENGELSTRAND

Rättens och sanningens kejsare! Någon måste ändå komma att bära segrerns fana!

SCHMIDT

Varför inte han likaväl som nån annan — han, andre-maskinisten Karl Engelstrands son?

ENGELSTRAND

Jesus var bara en timmermans son!

SCHMIDT

Ser du: det är inte bara kejsartankar i dina fantasier, där finns en massa kristendom också! Drömmar om Messias, förlossaren och Yttersta domen i form av en revolution! Hela din socialism är bara inkarnerad kristendom —

ENGELSTRAND

Må vara! Kristendom och socialism är båda det aldrig

slocknande hoppet om förlösning ur nöd och lidande —
dröm och åter dröm —!

SCHMIDT

Och i så fall — om socialismen är en inkarnation av
kristendomen — då är väl du och Anna en ny upplaga
av — Den heliga familjen?

Står du där vid fönstret och väntar de tre vise männen
från Österlandet?

ENGELSTRAND

Vet du, jag börjar ana varför du blivit så bitter det
sista året — du har förlorat tron på idéerna!

SCHMIDT

Nej. Men jag kan inte tro mig bort från verkligheten!

Modern ut från inre rummet, går tyst i dörren,
stänger den efter sig och stiger fram några steg.

MODERN

Karl! Karl!

ENGELSTRAND

rycker till och går in till henne

Har det — hänt nu?

MODERN

Du kan få komma in en minut — om du är tyst och
beskedlig!

E. drar henne till sig och kramar henne våldsamt.

MODERN

Du dumma, dumma pojke! Släpp mig!

De gå, smygande på tå, in i inre rummet.

Schmidt står i köksdörren och ser med undertryckt grämlse efter de andra. Sedan går han tillbaka till bordet; trummar sakta med fingrarna. Det knackar. Han stiger fram till ytterdörren.

SCHMIDT

Stig in!

ARBETAREN

synes, försagd och förvirrad, i dörren

Ursäkta — är inte Karl eller fru Engelstrand inne?

SCHMIDT

Jodå, om ni väntar ett ögonblick så kommer nog nån —
i det han likgiltigt går upp till fönstret

Just nu är de i sån stämning att man inte kan störa dem.

ARBETAREN

Då kanske de vet det redan?

SCHMIDT

Vet — vad då?

ARBETAREN

Jag trodde herrn möjligen kommit från kontoret för att berätta om olyckan!

SCHMIDT

svänger helt runt

Hjullagret! Hjullagret brast!

ARBETAREN

Men då har ni ju reda på det!

SCHMIDT

gör en illustrerande gest

Och så slog remmen runt — så här — som en slunga?

ARBETAREN

Nej, den gled av, så att hela hjulaxeln hoppade ur — och träffade honom i bröstet — litet nedanför hjärtat — som ett skott!

Kort tystnad varunder musik och avlägsna klockor höres.

SCHMIDT

Och nu har ni kommit för att säga —?

ARBETAREN

Han är död, ja! Han dog på fläcken!

Paus. Engelstrand kommer med alla tecken på våldsam glädje genom yttre rummet och stannar i köksdörren.

ENGELSTRAND

Gosse, gosse, vad var det jag sa? Det blev en son — en son!

tar ett par steg framåt

Nå, hör du inte? Jag har en son!

stannar

Men du — varför ser du så besynnerlig ut? Hör du inte? En son!

som om Arbetarens närvaro trängt in i medvetandet

Och se Eriksson — hur kommer det sig —?

tiger plötsligt, seende från den ene till den andre

Eriksson!?

ARBETAREN

Din far Engelstrand —

SCHMIDT

Det där hjullagret brast verkligen, förstår du!

ARBETAREN

Ja, det brast, ja! Det brast, så att hela hjulaxeln slog upp —

ENGELSTRAND

Blev han — svårt skadad?

Arbetaren nickar endast jakande. E. står stilla några sekunder, går sedan mot utgången, men den andra hejdar honom.

ARBETAREN

Det tjänar ingenting till —!

SCHMIDT

Kopplingsdosorna har segrat än så länge!

Engelstrand står stilla med sänkt huvud. Man hör musik som förut; avlägsen sång och kyrkklockor; ryska smällare som explodera och skrik av barn. *Modern* kommer genom yttre rummet och går raskt genom köket rakt till fönstret.

MODERN

Det går inte an att barnen lever så vilt på gården, Karl!
Anna behöver ro!

Hon lutar sig ut genom fönstret

Hör ni, era sabla rackarungar, vill ni låta bli att skrika och smälla så där? Packa er i väg till en annan gård och för oväsen, annars ska ni min själ få se på andra bullar!

vänder sig om

Om de inte tiger får du gå ner och ta dem i öronen, Karl!

ser så från den ene till den andre

Men varför är ni så tysta? Vad har hänt? Och ni Eriksson, hur kommer det sig att ni — —?

Hon tystnar och tar sig plötsligt aningsfullt för bröstet. De andra slå ner blickarna. Arbetaren vänder sig medlidsamt bort.

Ridån faller.

II. ENGELSTRANDS HEM

Trettio år senare. Lägenheten har modernare inredning med renare linjer och färger, dock inte utpräglat artistisk. Större bokhylla; porträtt även av Branting; god radioapparat på särskilt bord vid fondväggen.

Fru Engelstrand sitter i köket och spritar ärter. Dörren intill rummen är stängd. *Schmidt* sitter vid bokhyllan och bläddrar tankspritt i en bok. *Emil* sitter uppflugen, med knäna under hakan, på fönsterbrädan, ser utåt och tycks fullkomligt omedveten om sin ställning. Dörren till inre rummet är öppen; då och då skymtar *Ester*, i färd med att klä sig, därinne.

SCHMIDT

slår med en smäll igen boken och ser sedan väntande på Emil.

Hm! Att ni kan sitta så där och inte vara ett dugg nervös! Ni ryckte inte till en gång!

EMIL

föraktfullt, utan att se sig om

Jag väntade hela tiden att ni skulle slå igen boken!

SCHMIDT

Är ni tankeläsare, då?

EMIL

Nej, men jag visste att ni inte skulle kunna låta bli att försöka skrämma mig. Genast som jag såg er förstod jag att ni var sån.

SCHMIDT

går fram och ser med undertryckt rädsla ut

Men tänk ändå om ni skulle ramla ner!

EMIL

Jag ramlar inte ner.

SCHMIDT

Men *om!* Tre våningar, tänk på det! Troligen skulle ni slå ihjäl er, men det minsta vore att ni bröt armar och ben —

EMIL

ser på honom, långsamt

Önskar ni det?

SCHMIDT

Önskar! Jag!

vänder sig bort

Varför skulle jag önska att ni bröt armar och ben av er? Jag är ju er fars vän, har jag sagt —

EMIL

Ja, ni har ju sagt det! Men man kan nog vänta en hel del av er i alla fall —

SCHMIDT

rycker till

Så, så —

ironiskt efter en paus

Vad kan man vänta sig då?

EMIL

Jag vet inte ännu — Något bara.

vänder sig bort och tycks glömma S.

I köket:

Engelstrand kommer in; under de första replikerna hänger han mössa och kavaj strax utanför dörren och tar på en kort rökrock.

FRU ENGELSTRAND

God afton, Karl.

ENGELSTRAND

God afton. Är Folke hemkommen?

FRU E.

Nej, bara Emil och Ester.

ENGELSTRAND

Det var besynnerligt — han ska ha möte med underhandlingskommittén halv åtta, och lovade förresten att vi skulle göra sällskap ner till expedition.

FRU E.

Såå — du blir inte hemma i kväll heller —

ENGELSTRAND

Jodå, jo för all del! Jag ska bara göra ett protokollutdrag och kila ner till expedition med — sen är jag ledig. Ja, det ska min själ bli skönt!

har nu vänt sig mot hustrun

Men vad nu då, Anna! — vad du ser högtidlig ut!

FRU E.

Schmidt är här.

ENGELSTRAND

Redan! Jag trodde inte han skulle komma förrän i morgon!

FRU E.

Vad vill han oss, Karl?

ENGELSTRAND

Vill oss — vill oss — —

FRU E.

Ja, varför har han kommit hit?

ENGELSTRAND

Men kära du! — en sådan fråga! Det var väl så naturligt att jag bad honom titta upp när jag nu träffade honom? — en gammal vän som han!

FRU E.

Vän ja! — är du säker på att han är din *vän*?

ENGELSTRAND

skrattar till obekymrad

Näja — en gammal bekant då! — en före detta vän — eller vad du vill —

FRU E.

Jag tror inte det kan komma något gott av hans besök!

ENGELSTRAND

Prat, kära barn! — du tror väl inte att han fortfarande går och är svartsjuk på mig? efter trettio år! Det skulle vara för komiskt! Seså!

böjer sig ner och kysser henne

Nej du — han har haft annat att tänka på än gamla kärleksbesvikelser under de här åren. Du vet rätt väl att han är en bemärkt man på sitt sätt? — internationell agitator — skriftställare — och så vidare —

FRU E.

En mänska utan hem som han kan inte vara nån god mänska.

ENGELSTRAND

Nåja, han behöver inte heller vara nån giftblåsa! Och oss kan han ju under alla förhållanden inte göra nåt ont —

Seså — nu måste jag nog gå in till honom —

I rummet:

Engelstrand går in. *Schmidt* stiger upp. *Ester* tittar ett tag i dörren. *Emil* sitter som förut.

ENGELSTRAND

går med nervös hjärtlighet till *Schmidt*

Välkommen, *Schmidt*, välkommen —

SCHMIDT

reserverad, ironisk alltigenom

Tack du.

De stå ett ögonblick och se varandra i ögonen.

ENGELSTRAND

Nå — herre gud! — vilken tid det gått sen du och jag talade ordentligt med varandra!

SCHMIDT

Nja, trettio år —

ENGELSTRAND

Trettio, säger du! Nej, minns du inte att vi träffades en gång under storstrejken? Och så — för tusan! — på kravallmötet i Västerås nittonhundrasjutton!

SCHMIDT

För all del — Men då tyckte jag inte vi talade *med* varann — snarare *mot*.

ENGELSTRAND

Ja, ja, ja, det är sant — Men inte behöver vi ha agg till varann för det, säg? — två gamla vänner som du och jag! — som börjat livet tillsammans!

SCHMIDT

Och utvecklats åt diametralt motsatta håll —

ENGELSTRAND

Ja, ja, vi har verkligen marscherat lite olika vägar, du och jag — —

SCHMIDT

Du som korpral i den segrande socialdemokratins armé.

ENGELSTRAND

med ett nervöst skrott

Och du — som en general i anarkismens guerillahär! He?

SCHMIDT

Man kan säga det så —

Men alltså har du hört lite talas om Juden Josef under de här åren, vad?

ENGELSTRAND

Jag har till och med läst boken du gav ut för några år sen! »Den fries möjligheter» —

SCHMIDT

Nå, säg bara inte att du tyckte om den, för då skäms jag för den!

ENGELSTRAND

Nja — Ja — hm! — du vet väl att det aldrig varit min starka sida att teoretisera och sånt — jag är det praktiska arbetets man, så att säga —

Men vet du förresten vad min son Folke kallade boken? »Den omöjliges omöjligheter» —

skrattar hjärtligt

Folke, ser du, Folke —

SCHMIDT

Också en »det praktiska arbetets man», säg?

EMIL

vänder sig eftertänksamt inåt

Herr Schmidt!

De två andra vända sig mot honom

Ni säger nånstans i er bok: »Fri bevisar sig endast den vara, som gör en handling, vilken ingen före honom gjort.» Tror ni att det verkligen finns en sån mänska?

SCHMIDT

Om det inte finnes så vore ingen frihet möjlig.

EMIL

Men *om* hon finns — och om hon ser den där absolut nya handlingen! — tror ni hon kan förstå det utan att bli — rädd för att utföra den?

SCHMIDT

Om hon blir rädd så är hon inte fri!

EMIL

Och om hon inte blir det så är hon — tokig!

SCHMIDT

Men ni, ni blir inte rädd fast ni sitter så där på tre våningars höjd?

EMIL

ler bara svagt och vänder bort ansiktet

ENGELSTRAND

Nej, Emil blir inte rädd för sånt — han är ju telefon-

arbetare! När han var tretton år gick han balansgång på Katarinahissens räck —!

SCHMIDT

Är han inte rädd därför att han är telefonarbetare? Eller har han blivit telefonarbetare därför att han inte är rädd?

ENGELSTRAND

slår skrattande ifrån sig

Det var en fråga, det! Kors i himlens namn, ja —!
Men seså, sätt dig kära vän, och känn dig hemma!
Finns det någe jag kan bjuda på? Kaffe? Pilsner? —

SCHMIDT

Ingenting! Absolut inte!
Men vet du, det är bra lustigt ändå —

ENGELSTRAND

Vilket?

SCHMIDT

Att komma tillbaks — efter trettio år! — och finna en gammal vän precis på samma plats — i samma rum —

ENGELSTRAND

sätter sig mitt emot S.

Varför inte? Det är en bra lägenhet, det här —

SCHMIDT

Och under tiden har jag flackat världen runt — som »en rolös ande» som man säger.

ENGELSTRAND

Har du varit tillfreds med det?

SCHMIDT

Tillfreds? Nja — Har du varit tillfreds med *ditt*?

ENGELSTRAND

Uppriktigt sagt: det har jag! I stort sett åtminstone! Ofta har det ju varit svårigheter —

SCHMIDT

Näringsbekymmer, vad?

ENGELSTRAND

Det också. Storstrejksåret till exempel! Och krisen 1911 och 12 gick jag arbetslös ett helt år medan barnen var små! Det var intet nöje, precis —!

SCHMIDT

Det kan jag tro —!

ENGELSTRAND

Det har varit tider av verkligt elände, förstår du, av nöd och till och med svält —

stiger upp och ruskar av sig

Nåja, det är över nu! Och nu är jag tillfreds, det kan jag inte hjälpa!

SCHMIDT

Nej, för det är din natur!

ENGELSTRAND

går av och an och tycks inte höra ironin

Jag är belåten med att föra ett enkelt, stillsamt liv här — i ett hem som jag själv lyckats bibehålla! Mina barn har vuxit upp. Och jag vågar påstå att jag fostrat dem till bra människor: arbetsamma och redliga människor! Och så har jag mitt jobb förstås — —

Ja, du vet väl att jag är förste maskinist hos Fürster och Schyltz numera?

SCHMIDT

Jaa?

ENGESTRAND

med plötslig stark inspiration

Och det är ett arbete jag tycker om, förstår du! Mina maskiner och jag, vi är goda vänner, förstår du! Ja, du skulle komma ner i maskinrummet nån gång och hälsa på — Det är som att komma in i världens hjärta! Det är därifrån som kraften kommer — kraften, Schmidt, kraften som håller det hela i gång —: svarvar, borrar, svetsapparater, stansar — och människor — människor som producerar — massor av människor —!

SCHMIDT

med hårdare ironi än förut

Ser du, du har blivit precis vad jag spådde för många år sen, Engelstrand: en god borgare!

ENGELSTRAND

Vad?

Nej vet du, det ska du inte påstå! Under trettio år har jag lagt ner alla mina krafter i fackföreningen — många kallar mig till och med dess grundare! — och nu har min son Folke —

SCHMIDT

Ärvt ordförandeposten efter dig, ja!

ENGELSTRAND

Hans personliga duglighet har ingen nånsin ifrågasatt —

SCHMIDT

Men han blev inte kejsare ändå!

ENGELSTRAND

Vad? Kejsare?

SCHMIDT

Och inte heller den store förlossaren?

Engelstrand tiger. Emil visar intresse.

SCHMIDT

Ja, du har väl inte glömt den där kvällen då din far dog, — då kopplingsdosorna knäckte revbenen på honom —! och din äldste son föddes? Minns du inte vad du talade om då?

ENGELSTRAND

Åh, det! Prat, fraser, ungdomsfantasier! Men man får så småningom en annan syn —

SCHMIDT

En lugnare, mognare syn — en borgerligare!

ENGELSTRAND

återfår sitt lugn och ett djupt allvar

Tiderna har förändrats, Schmidt, och man förstår hur svaga de stora orden är gentemot det lugna, målmedvetna arbetet. Om du bara ville se med oförvillade ögon så skulle du snart finna vad vårt prosaiska vardagliga arbete utträttat. *Nu* kan det inte ske att trasiga maskiner får gå och slå in revbenen på folk! Vi har en effektiv arbetarskyddslag. Vi har lagstadgad arbetstid. Vi har minimilön. Vi är inte längre rättslösa offer för exploatörer. Den laglösa utsugarklassen har blivit stäckt. Och tack vare allt detta — hur har inte hela världen förändrats? Genom arbetarklassens frammarsch har faktiskt det allmänna väståndet ökat —

SCHMIDT

Jag ser det — till och med här omkring mig!

ENGELSTRAND

antar inför S:s ironi en lättare ton

Nåja, varför inte här också?

SCHMIDT

Ja, varför kan inte en proletär också få ha en ultramodern radio?

ENGELSTRAND

rycker på axlarna och ser på sin klocka

Tack ska du ha — du påminner mig om att kvällsnyheterna börjar snart!

medan han mixtrar med apparaten

Förresten ska du inte förakta moderniteterna, Schmidt — och inte heller folk som använder dem! Det kunde kallas konservativt!

Så där, ja —

En vissling och några kluckande ljud ur radion

SCHMIDT

Det kanske är modern musik —?

ENGELSTRAND

Vänta bara, det kommer!

ställer ytterligare om radion

Det är en fin-fin apparat, det här, ska jag säga dig,

gjord av en spårvagnskonduktör i Enskede — förbaskat skicklig karl —

Ester kommer, fullt klädd, ur det inre rummet, varvid *Engelstrand* rätar upp sig och liksom stelnar till.

ESTER

nickar åt Schmidt

Adjö för i kväll —

SCHMIDT

Adjö och lycka till.

ESTER

hejdar sig

Lycka till? Hur så?

SCHMIDT

Jo lycka till att få allt en ung flicka kan önska sig: glädje, kärlek —!

ESTER

Äsch ni!

Hon går mot köket. *Engelstrand* ställer sig då i hennes väg. De se varandra i ögonen ett par sekunder.

ENGELSTRAND

Du har mycket att göra ute om kvällarna numera, Ester — för att inte tala om nätterna! I natt till exempel —

ESTER

Än sen då? Det var ett evigt tjatande på mig —! Är inte Folke och Emil också ute länge om kvällarna?

ENGELSTRAND

Stäm ner tonen lite du — Du vet mycket väl att det är en annan sak med pojkarna; de har sina möten, sina intressen —

ESTER

Men mina intressen då — kan inte de vara lika viktiga som deras?

ENGELSTRAND

tycks färdig att bryta ut, men lägger band på sig

Nå gå då för all del, skynda dig bara!

Engelstrand vänder sig bort och börjar retligt syssla med radion. *Ester* slänger till med kroppen, passerar häftigt köket och fortsätter ut. *Fru E.* reser sig, ser efter dottern, går sedan till rumsdörren och tittar in.

FRU E.

Vad var det åt Ester, Karl? Varför sprang hon så där?

ENGELSTRAND

Vet inte! Hon var sur som vanligt. Kan *du* begripa vad som tagit åt henne på sista tiden?

FRU E.

Jag fruktar hon går och är olycklig för någe —

ENGELSTRAND

Inte att undra på! Som hon flänger ute om nätterna!

FRU E.

Ja, ja —

Hon återvänder bekymrad till köket

SCHMIDT

med en hånfull axelryckning

Den svenske arbetaren —!

ENGELSTRAND

vänder sig mot honom

Vad sa du?

SCHMIDT

Jag tänkte på den svenske arbetaren — som är sammansatt av trettio procent maktsträvan, trettio procent kristna världsförlösarfantasier, trettio procent borgerlighet med åtföljande anlag att bli en hustryran,

som nekar sina egna samma frihet som han säger sig vilja ge andra —

EMIL

som under det sista åter varit uppmärksam, sätter fötterna i golvet.

Men vidare då, herr Schmidt? Det är ju tio procent kvar?

SCHMIDT

Den lilla delen är det irrationella — en benägenhet för att göra galenskaper — som till exempel att sitta i ett öppet fönster tre våningar över gatan!

EMIL

Men den där absolut nya handlingen som ni tror på, var finns den då?

SCHMIDT

Den *kan* också finnas där — om vederbörande vill det!

RADION

avbryter efter några väsljud

Stockholm—Motala! Efter den senaste halvtimmens underhållningsprogram kommer nu dagsnyheterna.

I Tyskland — München — ha nationalsocialisterna hållit generalmönstring med sina trupper varvid det kommit till blodiga sammanstötningar med kommunistiska garden å ena sidan och Riksvärnet å den andra. Oroligheterna ha pågått sedan klockan nio i morse. Enligt

senaste underrättelser ha sex personer dödats och ett tjugotal sårats —

President Hoover har vid öppnandet av nationalekonomiska kongressen i Boston hållit ett uppmärksammat tal, varvid han anslagit de arbetslösas antal i U. S. A. till två miljoner. Han förnekade dock bestämt att krisen skulle vara av svårare natur, och betecknade den rådande depressionen endast som en psykologisk kris, bottnande i en tillfällig trötthet, samt riktade en enträgen vädjan till det unga amerikanska folket att inte förlora tron på det ekonomiska livet, utan i stället åter stegra såväl produktion som köplust —

Samtidigt härmed har Sociala undersökningskommissionen i Boston utsänt ett uppseendeväckande meddelande. Kommissionen anslår de arbetslösas antal i U. S. A. till i runt tal sju miljoner, i Kanada till tre miljoner, i England till fem och i Tyskland till fyra och en halv miljoner. Kommissionen spår att den ekonomiska krisen snarare kommer att till- än avtaga. Den anser att enda botemedlet mot svårigheterna består i sparsamhet och träget arbete och uppmanar såväl arbetare som arbetsgivare att följa det samförståndsprogram som mondistska konferensen i Bryssel för två år sedan uppgjorde, och att inte med onödiga strider ytterligare försvåra den prekära situationen.

Det stora slagnumret på Kennelklubbens utställning i Saltsjöbaden har varit en irländsk terrier med sjuttio-årig stamtavla — —

Under radiorepliken har *Folke* kommit in och efter några ohörbara ord till *fru E.* i köket stigit in i rummet, och stannat för att lyssna. Hälsningarna med de andra: nickar och handrörelser.

ENGELSTRAND

stoppas radion

Hörde du, Folke? Precis vad jag replikerade Conte Holmgren på sista mötet! »Den internationella situationen tål ingen strejk för närvarande!»

FOLKE

Det blir nog ingen heller. Jag har alldeles nyss lyckats övertyga Conte Holmgren att gå med på min linje —

ENGELSTRAND

Tror du alltså att kommittén kan bli enig i kväll?

FOLKE

Jag hoppas det. Om Conte går med så följer nog Alm också. Och i så fall kan vi framföra ett enat förslag till omröstning —

SCHMIDT

Kanske rentav ett förord för den lönereducering som bolaget krävt —

FOLKE

Ja. Situationen är alltför ogynnsam för en strid. Bolaget har svårigheter. —

SCHMIDT

Som lönearbetarna efter vanligheten måste lida för!

FOLKE

Som *alla* måste söka bära med ro!

vänder sig med en axelryckning från Schmidt

Är du klar att följa med ned till expeditionen, pappa?

ENGELSTRAND

Vill du vänta tio minuter? Det hinner du. — Protokollsutdragen, ser du!

Ursäkta mig, Schmidt, saken framför allt!

SCHMIDT

Och vänskapen i andra rummet — ja.

Engelstrand går in i inre rummet och stänger om sig. *Folke* sätter sig på bordskanten och ögnar tankspritt i en tidning. *Emil* som förut. *Schmidt* gör några slag kring rummet, ser lurande och något nervöst på *Folke*, och stannar slutligen.

SCHMIDT

Jasså, ni tror alltså att underhandlingskommittén kommer att vika för arbetsköparnas krav på reducerade löner?

FOLKE

likgiltigt

Ja. Som förhållandena är just nu vinner vi mera på att inskränka våra anspråk än på att gå i strejk.

SCHMIDT

Ni vinner, så att säga — genom återtåg? He!

FOLKE

Man kan säga det.

SCHMIDT

efter några sekunders paus

Men det är synd om er far i alla fall!

FOLKE

ser upp igen

Synd om min far? Varför — —?

SCHMIDT

Ja, han tänkte sig något helt annat — än dessa återtåg.

FOLKE

Hur kan ni påstå det? Under tre veckors tid har vi dagligen diskuterat avtalsförhandlingarna och blivit absolut eniga om att undvika ytterligheter.

SCHMIDT

Men när två blir eniga är det alltid en som gett efter. Och har inte *han* gett efter för *er*?

FOLKE

Nej, tvärtom, det är han som övertygat mig —

SCHMIDT

Som ni tror, ja! Men jag slår vad om att jag vet hur han reagerade då arbetsledningen först kom med sina krav. Skrek han inte: »De förbannade utsugarna vill pressa oss tillbaka till slavtiden, men det ska inte lyckas —!» Nå—?

FOLKE

Jo, för all del! Det och mycket annat. — Sânt man slängde omkring sig på den tiden han var ung! Men jag har hört fraserna för ofta för att ta dem på allvar.

SCHMIDT

Men om de där *fraserna* skulle täcka hans innersta mening?

FOLKE

I så fall skulle han ju vara en enda lögn!

SCHMIDT

Just det, ja. Det är därför jag tycker synd om honom! han har blivit en lögnare emedan han inte vågar ställa de krav på er som han innerst inne önskar.

FOLKE

stiger ner från bordet, rör sig något upprörd

De krav som han — de krav — —

Dumheter! Vad skulle det vara för krav förresten?

SCHMIDT

Att ni, just ni, hans son, skulle bli den stora hövdingen som förde arbetarklassen till den slutliga striden — och segern!

FOLKE

Såna galenskaper! — kan han aldrig ha tänkt!

SCHMIDT

Den natten ni föddes hoppades han att ni skulle förverkliga hela förra seklets drömmar om lyckoriket — hans egna — hans mors — alla de förtrycktas drömmar! Han lovade att dö för sin sak, bara ni, hans son, slutligen förde den till seger!

FOLKE

Dö för sin sak — Sladder! Ni vill väl inte försöka inbilla mig att han fortfarande ens för sig själv tror på såna talesätt?

SCHMIDT

Att inte *ni* tror på dem, det är kanske *det* som knäckt honom!

FOLKE

Ingen kan väl tro på en annans drömmar!

Han lämnar Schmidt, går lite nervöst runt bordet och stannar slutligen tvärt framför Emil.

Vad? Sa du nåt, Emil?

EMIL

Nej —

FOLKE

vänder sig bittert bort

Nej, du har ju egentligen inte haft någe intresse för det här vi pratar om — för pappas och mina idéer!

EMIL

Du var ju äldst, du! Det var *du*, och inte jag, som skulle bli kejsare!

FOLKE

Kejsare?!

EMIL

nickar leende, men vänder sig bort, drar åter upp benen på fönsterbrädan och sitter som i början.

SCHMIDT

Det var också ett uttryck er far använde den kvällen ni föddes.

FOLKE

Kejsare! Kej- - sa - re- ! Sånt sladder! Skulle jag —
går upprörd av och an

SCHMIDT

Och för övrigt träffade er bror fullkomligt rätt med sin anmärkning. Er far har alltid ägnat *er* det mesta av

sitt intresse. Och varför tror ni — om inte för att han hela tiden innerst inne trott och önskat att ni skulle komma att dela hans — hm — talesätt?

FOLKE

Men för satan då, vart syftar ni med ert prat? Inte tror ni väl att jag kan värvas för era galna idéer: den direkta aktionen, massrevolten och de där barnsligheterna?

SCHMIDT

Jag tror inte det kan bli en örn av en — gråsparv.

FOLKE

Jasså, ni tror inte det! Men vad fan pratar ni för då?

SCHMIDT

undvikande

Är det så underligt att jag ger uttryck åt min sorg över att återfinna en gammal kär vän så här — så annorlunda? Ser ni: *han* var en örn en gång! Men vad är han nu?

FOLKE

går oroligt av och an

Det tycks ni veta bättre än jag — och bättre än han själv!

SCHMIDT

Han är bruten — försiktig — ängslig —

pauserar, men fortsätter då Folke inte svarar

Eller kanske han bara låtsas älska förnöjsamhet och trygghet därför att hans egna älskar småborgerligheten —

efter ännu en lurande paus

Kanske han förräder sina innersta drömmar bara för att skydda sina söner från kravet att behöva infria dem?

likadant

Och kanske — vem vet? — hans hjärta skälver när han genom radion där hör talas om nån stor befriande handling ute i världen?

FOLKE

stannar, talar sakta, inom sig vägande orden

Nå, om vi skulle anta att ni har rätt — att min far frivilligt — för att skydda oss — förminskar sina krav på oss — och så anta att han plötsligt blev ärlig — vad tror ni då att han skulle kräva av mig — just i kväll?

SCHMIDT

Det vet jag inte.

FOLKE

Jasså, *det* vet ni ändå inte!

SCHMIDT

Jag vill inte försöka — inverka på er —

Schmidt tystnar tvärt och stirrar mot fönstret. *Emil* har plötsligt rest sig på fönsterbrädan. Han griper med vänster hand i fönsterbågen, svänger runt och försvinner utåt som om han går ut på en gesims. S. tar bestört ett par steg framåt. F. står lugnt kvar.

SCHMIDT

Men vad i himlens namn tar han sig för? Stiger han ut — på vägen?

FOLKE

Bli inte så förskräckt, han faller inte — Och i vilket fall slår han inte ihjäl sig framför *era* fötter!

SCHMIDT

Men det är verkligen — ett egendomligt påhitt!

FOLKE

Ja, ser ni, min bror är inte så förtjust i tryggheten som vi andra stackare —!

Emil återkommer. Då han står på fönsterbrädan tar han försiktigt upp en liten fågelunge ur kavajfickan. Han håller fågeln i öppna handen och stiger mjukt ner på golvet. Då han når fram till de andra ser han upp och visar fram fågeln.

EMIL

Titta bara — en sån stackare till spurvunge! Den hade satt sig på gesimsen och vågade inte ta sig bort!

Jag går ner i parken med kräket.

Han går ut. Då han passerar köket visar han fågeln för *fru E.* Hon skakar på huvudet, men ler ömt. Han fortsätter.

SCHMIDT

Herre gud! Så mycket mod, så mycket farlig handling, bara för en spurvunge!

FOLKE

Men tänk, att det just skulle vara en sparv, en *grå-sparv*, som blev räddad!

SCHMIDT

Nå, örnungar lär det inte finnas här!

FOLKE

Vem vet ändå!

Schmidt skrattar skeptiskt. Samtidigt kommer *Engelstrand* ut. Han stoppar några papper i en portfölj och verkar pigg och ivrig.

ENGELSTRAND

Så där ja, nu är jag klar, Folke! Går du med, Schmidt, eller vill du stanna och vänta mig?

SCHMIDT

Jag följer nog med och rör mig hemåt sen —

ENGELSTRAND

Som du vill — som du vill, kära vän!

Alla tre röra sig mot köket. *Engelstrand* slår vänskapligt *Schmidt* i ryggen.

Ridån faller.

III. PERSONALRUMMET INTILL MASKINHALLEN

Stort rum med golv av oljig plåt. Höger sida, närmast salongen: entrén; närmast fonden: en bred gallerbur, på vars framsida äro monterade elektriska motstånd, strömbrytare, knappkontakter, hjul o. s. v., och ini vilken synes ett invecklat nätverk av trådar och kopplingar. Vänster sida: klädskaåp med stängda dörrar, ett annat skåp, som synes fullt med oljekannor, burkar, verktyg; mellan skåpen och på golvet stå lådor med trassel, oljefat, tomma burkar o. dyl. Fonden till vänster: dörr inåt maskinrummet och fabriken; ovanför denna en stor ringklocka. Resten av fonden: trappa upp till halv manshöjd, ovanför vilken ett enda smårutigt fönster intill maskinhallen. Rutorna äro fläckiga av olja och damm; bakom dem synes ett jättestort hjul med kraftig rem, som löper bort åt höger, samt (när ljuset skruvas på) en rad elektriska lampor, som lysa med gul glans, och synes mindre och mindre så att det ger illusion av djup. I början och slutet av scenen tränger ett mycket matt dagsljus ner från taket.

Scenen i det matta dagsljuset från taket.

Maskinistbiträdet, en 15—16 års pojke, ligger på golvet till vänster och sover med ett knippe trassel under huvudet; han kastar sig oroligt och drar upp benen.

Engelstrand kommer in från höger, stannar vid dörren och vrider om två knappar, varvid några

lampor, dels ovan skåpen, dels på övre ramen av buren, tändes; därpå går han framåt, men stannar åter, nu vid åsynen av biträdet. Han rynkar pannan bistert. Slutligen stiger han fram och väcker biträdet omilt med foten.

ENGELSTRAND

Hör du din lymmel, upp med dig!

BITRÄDET

vrider sig i sömnen och stönar.

Andre maskinisten kommer in, sätter sig på en pall vid entrén, tar fram ett par skor under densamma och byter inunder det följande; han betraktar de andra med butter, men passiv ovilja, som om han är van vid dylika scener.

ENGELSTRAND

Hör du inte vad jag säger, din fan: opp med dig! Här är ingen sovstuga!

Biträdet stönar åter och sätter sig upp. E. vänder sig därvid bort, sätter sig på en pall vid skåpen och börjar också byta skor.

BITRÄDET

i det han reser sig helt

Jag — jag somnade visst till —!

ENGELSTRAND

Nej verkligen? Slumrade min herre till ett tag? Så fatalt då!

BITRÄDET

Jag, jag, jag —

ENGELSTRAND

Dra åt helvete!

sparkar till honom en av burkarna

Där har du! Packa dig in och fyll på smörjkopparna!

BITRÄDET

lutar sig ner efter burken, men åtrar sig, vrider
byxorna rätt och ser flinande åt Andre maskinisten,
sökande sympati; slutligen

Nej, det har inte blåst än!

ENGELSTRAND

reser sig

Vad sa du?

BITRÄDET

Arbetstiden har inte börjat ännu! Jag har ingen skyl-
dighet — —

ENGELSTRAND

Ingen skyldighet! Din uppnosiga lathund! Har du
inte lust att börja så ska jag få benen att bära dig här-
ifrån fortare än du kan drömma om!

går mot honom

Nå, blir det av?

BITRÄDET

går spakt bakåt in i fonddörren, men tittar så ut igen.

Det är inte tänt här inne ännu!

Engelstrand går till buren, slår till ett par strömbrytare och vrider om ett par knappar, varvid lamporna bakom glasväggen tändas två och två. *Biträdet* skymtar sedan ibland som en skugga därinne. *Engelstrand* går åter och sätter sig.

ENGELSTRAND

Det förbaskade kräket!

MASKINISTEN

Jag skulle inte vilja vara far åt den där pojken. — Men jag tycker ändå att du är bra djädrig mot honom, *Engelstrand*!

ENGELSTRAND

Prat! Han blir inte karl förrän han får ett ordentligt kok stryk! Det här är minst tionde gången på en månad jag funnit honom sovande här på golvet —

MASKINISTEN

Vad han än kan ha för skäl till det — inte är det bekvämlighetsskäl, inte!

ENGELSTRAND

Han är en förbannad odåga helt enkelt! Ute och lever bus om nätterna, och törs inte gå hem och störa för-

äldrarna — så är det så enkelt att smyga sig hit för att sova —!

MASKINISTEN

Tror du det —?

ENGELSTRAND

Tror! Det syns väl — som han släpar benen efter sig! Jag är helt enkelt en blöthjärtad idiot som inte rapporterar honom så han får sparken!

MASKINISTEN

reser sig, stampar, prövande skorna

Så — så —

ENGELSTRAND

Vad skulle du göra i mitt ställe, vad?

MASKINISTEN

Jag? Äh, jag är ju i alla fall inte bas —!

ENGELSTRAND

Nå, där ser du: Det är därför du anmärker. Men det är jag som bär ansvaret, och går nåt på tok så får jag skulden, därför kan jag inte tolerera såna slöfockar i arbetet. Den som har ansvar, ser du —

Klockan ovanför fonddörren ringer. *E.* reser sig; han får genast bestämdare, livligare rörelser än förut.

ENGELSTRAND

Så där ja: det är tid!

öppnar ett fönster i glasväggen och ropar ut

Akta näsan, nu, din åsna! Och pressa ner fettet i behållarna ordentligt, säger jag dig!

Han stänger. Går därpå till buren, slår till ännu ett par av strömbrytarna, och drar sedan sakta i ett av hjulen. Blir kvar vid buren och har en spänd, lyssnande hållning.

Maskinhjulet bakom glasväggen sättes i rörelse och uppnår på ett par sekunder full fart, så att det ser ut som en snabbt roterande skiva. Ett monotont surr höres; strax efter också andra, avlägsnare ljud: rytmiskt dunk, då och då vasst gnissel.

Maskinisten går redan vid tidssignalen till skåpen och tar fram en damejeanne, samt ett par smörjkannor. Under det följande sysslar han med dessa: fyller kannorna och prövar dem genom att låta oljan rinna ur pipen, sedan torkar han av dem o. s. v. med trassel han river ur lådorna.

ENGELSTRAND

skrattar till, litet nervöst glatt

Hör du: den går fint, vad?

MASKINISTEN

Ja, det tycks låta bra — om det nu är nånting att rätta sig efter, det där oväsendet!

ENGELSTRAND

Oväsendet! För mig är det fin musik!

MASKINISTEN

ser sig småleende om

Javisst ja, ursäkta! I går kallade du det sång —

ENGELSTRAND

Det kan väl hända! Men det säger jag dig, gosse, att du blir aldrig nån förstklassig maskinist om du inte lär dig förstå den —!

MASKINISTEN

sätter oljekannans pip för läpparna och blåser

Det var en satans pip att vara täppt!

Jasså, vad var det jag skulle förstå nu?

ENGELSTRAND

Maskinen förstås —!

Man måste känna vartenda ljud den gör när den är normal, man måste ha örat intill dess puls varenda sekund — Hur skulle man annars kunna höra om det är nåt på tok?

Och så fort den börjar sjunga på morgonen måste man fråga sig: Hur ska den vara till humöret idag? Har den fått vad den behöver? En maskin har ju sina behov och sina nycker den också, precis som en människa —

Han tystnar plötsligt och stelnar till, vänder sig sakta, lyssnande, mot fonden, rusar så till luckan, öppnar den och ryter ut.

Din satans lymmel, vill du låta bli det där!

Han stänger efter en sekund luckan och går upp-rörd ner till buren igen.

Det går inte längre, det här, jag rapporterar honom — redan i dag! En sån — liten — djävul!

MASKINISTEN

Vad gjorde han?

ENGELSTRAND

Han höll en skruvnyckel mot remskivan! För att höra det raspa! Den idioten, en vacker dag slänger han nyckeln i motorn bara för att se hur det går —!

MASKINISTEN

Och du hörde verkligen hit vad han gjorde?

ENGELSTRAND

Skulle jag inte det då? Men vad är du för en som *inte* hörde det? Du *blir* aldrig nån riktig maskinist!

Han vänder sig retligt bort och börjar putsa strömbrytarna och det övriga med trassel.

MASKINISTEN

Nej, jag blir väl inte det.

efter en sekunds tystnad

Men för dig som är så kär i jobbet kommer det i alla fall inte att vara roligt om det blir strejk.

ENGELSTRAND

vänder sig tvärt om

Strejk! Vad är det för galenskap? Varför skulle det bli strejk?

MASKINISTEN

Men är det inte troligt nu? Förhandlingarna avbröts i natt.

ENGELSTRAND

rycker på axlarna

Rykten bara! Struntprat! Det har ju inte ens varit några underhandlingar i natt —!

MASKINISTEN

Men jag har ju hört av Conte Holmgren själv — Kommittén kunde inte acceptera bolagets krav — inte ens skicka ut det till omröstning — men när de ringde upp direktör Bergman och begärde nya förhandlingar svarade han att bolaget sagt sitt sista ord —

ENGELSTRAND

grubblande

Och det hände i går kväll, säger du?

MASKINISTEN

Javisst, vid elvatiden i går kväll —

ENGELSTRAND

gör ett par slag över golvet

Då var det därför — därför bara! — som han slank i väg i morse utan att säga ett knyst — Conte och Alm tog loven av honom! Åh, de djävla idioterna! De förbannade munvädersrevolutionärerna! Strejk nu —!

MASKINISTEN

Inte blir det så värst trevligt, inte, det ska gud veta!

ENGELSTRAND

med en föraktfull gest

Åh, var lugn du: det blir ingen strejk heller! Jag ska nog ta dem i örat —!

MASKINISTEN

Egentligen borde du väl hållit Folke i örat förut.

ENGELSTRAND

stannar tvärt

Folke?

MASKINISTEN

Ja, för det är ju han som haft det största inflytandet i den här historien! Och han är ju för strejk!

ENGELSTRAND

Det är en förbannad tjuvlögn! Han vet att det inte går med strejk just nu, han *vet* det, begriper du —!

MASKINISTEN

Men när direktören sa honom någe sånt i går kväll så svarade han så att alla de andra hörde det: »Vi kryper hellre av hunger än av underkastelse!» Åtminstone påstår Conte det —

ENGELSTRAND

skrattar plötsligt krystat

Det är ord bara, ord, ord, förstår du! Man säger så där bara!

MASKINISTEN

Men förhandlingarna *är* ju faktiskt avbrutna — vi har inget avtal mera —!

ENGELSTRAND

En manöver helt enkelt! Javisst, kära du, om Folke varit med på det så är det bara en manöver!

Han skruvar upp sig.

Så många förhandlingar som jag varit med om, ser du — Jag känner till hur man bär sig åt — Och för fan! — jag har ju själv lärt Folke! I sista minuten gör man ett sånt tricks, förstår du, man slår näven i bordet och ryter: kom an ni bara, vi är rustade! Man skrämmer livet ur motståndaren —!

Det var fint sagt, det där! »Vi kryper hellre av hunger än av underkastelse!» För fan, det tog skruv! — var säker på det! — »Vi kryper hellre av hunger —»

börjar åter skratta

Det avlägsna rytmiska dunkandet försvagas hastigt och upphör. Engelstrand och maskinisten vända sig båda mot fonden, bestörta, undrande.

MASKINISTEN

För tusan, man tycks stoppa där uppe!

ENGELSTRAND

skriker liksom för sig själv

Men det blir ingen strejk — ingen strejk!

MASKINISTEN

Det kanske bara är en manöver —!

BITRÄDET

kommer inrusande

Dom stoppar däruppe, dom stoppar —!

ENGELSTRAND

Håll käften, dumbom, vi hör!

MASKINISTEN

Jag går upp och tar reda på vad som hänt!

Han skjuter undan pojken och går ut.

Engelstrand följer efter M. till dörren, men stannar där, lyssnar, knyter händerna av vrede och oro. *Biträdet* bakom honom synes gripen av skygghet och oro, men vågar slutligen tala.

BITRÄDET

Kommer det — att bli strejk — herr Engelstrand?

ENGELSTRAND

Nej!!

BITRÄDET

En av pojkarna i gjuteriet påstod i går —

ENGELSTRAND

Håll mun, snorhyvel!

han skrattar till kort, kommer in och stannar ett tag framför *biträdet*.

Det tycker du skulle vara skoj förstås — om det blev strejk! Så fick du slå dank hela dagarna — och leva på kamrater och dina föräldrar —!

Ditt kräk, ditt ryggradslösa kräk!

Biträdet drar sig bestört baklänges in mellan skåpen. *Engelstrand* vänder honom ryggen, går mot buren, sparkar till en burk så att den far i väggen. *Maskinisten* kommer in. Han bär ett nedrivet cirkuläranslag i handen, och ser upphetsad ut.

MASKINISTEN

Det är färdigt i alla fall, Engelstrand! Hör bara —:
»Då förhandlingarna om nytt avtal avbrutits av arbetarparten finner sig arbetsledningen nödsakad att härefter, från dags dato, tillämpa de bestämmelser angående löne- och arbetsvillkor som från dess sida tidigare föreslagits fackföreningsdelegerade —»

tiger och ser väntande på E.

Nå, du säger ingenting?

ENGELSTRAND

står stilla, hopdragen som om han fryser

Det där — var bara vad man kunde vänta!

MASKINISTEN

Efter den där manövern — ja!

Han skrattar kort, går till pallen och börjar byta skor igen.

ENGELSTRAND

står stilla och stirrar dystert på M.

Varför — byter du?

MASKINISTEN

Men det är väl klart — man måste härifrån!

ENGELSTRAND

Vill du gå i strejk, du?

MASKINISTEN

Vill — vill —! Vem fan vill gärna gå i strejk? Men man måste väl!

ENGELSTRAND

sliter sig lös och gör några slag över golvet

Där ser du: du vill inte —! Ingen vill — absolut ingen —! Det är bara galenskaper alltihop — galenskaper —

MASKINISTEN

ser upp

De andra däruppe tar inte det här som — en manöver!

Varenda man har lagt ner arbetet, och åtminstone trehundra av dem är samlade i hopsättningsavdelningen —

ENGELSTRAND

Och Folke då! — vet du vad Folke gör?

MASKINISTEN

När jag sprang förbi där stod han på ett bord och höll tal —

ENGELSTRAND

Nå då så! Du ska se! — om några minuter —!

MASKINISTEN

Ja, efter vad jag kunde förstå av de andras sätt så manade han till ögonblicklig arbetsnedläggelse.

ENGELSTRAND

far ihop

Det är lögn, lögn! Folke kan inte göra det, han kan inte, han kan inte —!

Du har missuppfattat alltsammans — de andra har missuppfattat — han förklarar för dem —!

EN ARBETARE

kommer hastigt fram i dörren och gör en gest mot hjulet

Hallå Engelstrand! — stoppa den förbaskade larmapparaten!

ENGELSTRAND

Stoppa — stoppa?

ARBETAREN

Ja — och det kvickt ändå! Vi håller möte däruppe och det retar galla på varenda själ att höra den satan surra fast allt annat står stilla —!

Han försvinner igen

Engelstrand står stilla. *Maskinisten* reser sig från pallen och ser väntande på honom en stund, slutligen tar han själv ett par steg mot buren. E. rycker sig då lös och ställer sig i vägen.

ENGELSTRAND

Nej du — du rör ingenting! Det är *jag* som sköter — larmapparaten!

MASKINISTEN

Nå, så stanna den själv då!

ENGELSTRAND

står stilla framför buren och hänler sjukt

MASKINISTEN

slutligen irriterad

Men för fan mänska: bryt strömmen! Varför stoppar du inte?

ENGELSTRAND

Vill *du* gå — så gå du bara!

MASKINISTEN

Man måste ju —

Han tar sin mössa för att sätta på sig den, men hejdar sig liksom mitt i rörelsen.

Men du då — —

Tystnad. *Maskinisten* går några steg mot fonden, men stannar och stirrar skyggt på *Engelstrand*, vilken alltjämt står kvar framför buren.

ENGELSTRAND

gör en gest för att avfärda M.

Men så gå för fan, ge dig i väg!

MASKINISTEN

Nej, det är inte möjligt att du — du Karl Engelstrand! — tänker stanna! Det är ju strejk! Förstår du inte? — *Strejk!*

Tystnad. *Engelstrand* hänler, hopkrupen som förut. *Maskinisten* stirrar på honom, men snurrar plötsligt runt och går hastigt ut i fonden.

Engelstrand brister i ett krampaktigt skratt. *Biträdet* sjunker, som efter en stark spänning, ihop på pallen vid skåpen och brister ut i halvt hysteriska snyftningar.

ENGELSTRAND

hejdar sig och stiger fram några steg

Vad nu? Lipar du pojke?

efter ännu några steg

Det skulle ju bli så skojigt med en liten trevlig strejk
just nu! Vad grinar du för då?

BITRÄDET

bryter ut

Åh, ni begriper ingenting — inte ett dugg! Var ska
jag bo nu om det är strejk?

ENGELSTRAND

Hemma hos pappa och mamma förstås, där du får
kaffe på sängen för att du är en hjälte som strejkar!

BITRÄDET

tjurar till

Jag har ingen pappa och mamma!

ENGELSTRAND

Har du inte nån —? Menar du — att du inte har nåt
hem?

BITRÄDET

Jaa — är det så märkvärdigt, det?

ENGELSTRAND

Och ingenstans att bo?

BITRÄDET

Jag har bott — här sovit här jämt — när ni inte hittat mig också!

Åh ni — ni har inte begripit det minsta — bara skällt och djävlat — och trott att alla haft det lika bra som ni! Men vad räcker tjugo kronor i veckan till, vet ni det? Kan man vara ute och leva bus för det — kan man?

Han sjunker plötsligt ihop igen

ENGELSTRAND

Gosse, gosse! Vilken idiot jag varit! Förlåt mig!

Och de djävlar! som ställer till med strejk nu! just nu!

står stilla och ser sig förvirrad omkring, men går plötsligt fram till dörren i fonden och låser den feberaktigt.

Nej satan!

BITRÄDET

ser upp och reser sig

Vad gör ni? Låser ni dörren?!

ENGELSTRAND

Var lugn du, sitt stilla bara! Ingen djävul skall komma hit och köra bort oss — dig — mig! Vi ska arbeta gosse, arbeta, arbeta —!

Hör du? Så fint den går därute — larmapparaten!

under stigande upphetsning

Larmapparaten! Har man hört på fan förr —? Det är ju den som är hjärtat här i fabriken — hjärtat! — som håller allt i gång!

Men var lugn du, var lugn bara! — så länge hjärtat går är det ingen fara! Och det ska gå — det ska gå —!

rusar till buren

Om vi skulle ge den en knuff till! — psst! — så idioterna däruppe får höra att vi lever riktigt! — vi två och den lilla spinnande satan! —

I samma ögonblick *Engelstrand* sträcker handen mot pådragaren höres röster, avlägsna rop och samtal utanför. E. hejdar sig, lyssnar. Man tar i dörren utifrån. Därefter knackningar.

RÖSTER UTIFRÅN

Engelstrand! Karl Engelstrand!

Öppna dörren!

Karl Eng-el-strand! Engelstrand!

ENGELSTRAND

rusar fram, stannar med ansiktet mot dörren, knyter spasmodiskt nävarna och skakar i hela kroppen.

Vad i helvete vill ni? Packa er bort lymlar!

Kort tystnad

RÖSTER IGEN

Folke! Folke!

Din far har låst in sig!

Han har blivit galen!
Slå in dörren!
Nej, tyst! Tig! F-o-ol-ke!

Tystnad igen. Därpå ett par bestämda, kraftiga
knackningar, som kommer Engelstrand att rycka
till och fara ihop.

FOLKE

Pappa! Öppna och släpp in mig!

Engelstrand går sakta bakåt från dörren

FOLKE

Hör du mig inte? Jag vill tala med dig!

Engelstrand tiger alltjämt

FOLKE

Jag kommer in ensam! Hör du inte? — det är bara
jag! — jag Folke!

ENGELSTRAND

rusar plötsligt framåt igen

Gå din väg! Ta ditt anhang med dig och gå din väg!
Jag vill inte höra — inte se dig — inte ha med dig att
göra!

FOLKE

Men vet du inte —

ENGELSTRAND

Jag vill ingenting veta!

FOLKE

I himlens namn pappa! Arbetet är blockerat!

ENGELSTRAND

Det angår mig inte!

FOLKE

Stanna maskinen! Hör du: stanna, stanna den — du måste!

Ett våldsamt larm börjar utanför. Då och då urskiljes enstaka utrop sådana som: »Stoppa maskinen!» »Slå in fönstren!» »Han är galen, galen!» Under tiden dyka sex—sju män upp bakom glasväggen. De stå högt som på en maskinbrygga, några röra sig, andra trycka ansiktena mot rutorna och stirra in. Plötsligt slår en av dem in en ruta med en skruvnyckel och sticker in ansiktet.

MANNEN I HÅLET

Strejkbrytare! Förbannade svartfot! Vill du stoppa maskinen!

ENGELSTRAND

Stoppa den själv, din idiot! Eller dra åt helvete! Ta fast i remmen där och håll i bara, håll i, håll i —!

Han rusar först fram så häftigt att männen bakom väggen bestört skygga bakåt. Vid foten av trappan

åtrar han sig och vänder om till buren. Han släcker lamporna i maskinhallen och skrattar hysteriskt. Utanför höres bestört larm. Så tystnad.

EN ANNAN MANS ANSIKTE

synes i den trasiga rutan

Din satan! — tänker du ta kål på oss i mörkret?
Stanna maskinen!

ENGELSTRAND

rusar åter fram, varvid mannen där bakom ryggar
bakåt

Varför stoppar ni inte själva? Det är så enkelt! Hugg tag och håll i bara! — allihop på en gång! — ni är så många! — så starka! — ni ska ju vända upp och ner på hela världen! — Och det där — det är ju bara en maskin — en liten maskin! Hugg tag och håll fast i remmen! — håll fast! håll fast!

han hoppar ner, skriker först åt biträdet, sedan liksom för sig själv.

Gosse, gosse! — ser du —: de vågar inte! — det är så enkelt, men de vågar inte! — ingen vågar! — Maskinen är starkare! Det är den som lever! Det är den som rör sig! Den har muskler av stål! Den har blod av elektricitet! Den är starkare än alla! — starkare än skrikhalsarna! — starkare än hela världen! Det är den som håller allt i gång! — och så tror de djävla idioterna att de kan stoppa den —!

Han skrattar och vrider på pådragaren

Såja — pyssch! — lite fortare — fortare —!

FOLKE

Pappa! Pappa —!

ENGELSTRAND

Fortare ändå — ännu lite fortare —!

FOLKE

Pappa! Pappa —!

ENGELSTRAND

Hör så den spinner, gosse, hör bara! Och de trodde att de kunde stoppa den, de idioterna! Den kan inte stanna! — ingen kan stanna den! — den måste gå! — i evighet! — i evighet! — i evighet —!

FOLKE

Varför? Varför? När ändå ingen arbetar!

Engelstrand far ihop och tystnar, men står alltjämt kvar. Larmet utanför börjar igen. Männan utanför glasväggen försvinna igen.

ENSKILDA RÖSTER

Polisen! Polisen är i fabriken!

Po-lis-en-!

FOLKE

Lugn, lugn, kamrater! Alla ut på gården! Ordning — ordning!

Larmet dör bort så småningom; endast maskinens surr höres.

Biträdet river nervöst fram en kavaj, en mössa och ett paket ur ett hörn vid skåpen. Han flyttar sig skyggt i en cirkel, runt *Engelstrand*, och närmar sig utgången vid höger. *Engelstrand* följer honom med blickarna och ställer sig plötsligt i hans väg.

ENGELSTRAND

Går du också nu?

BITRÄDET

Ja, ja —! Det finns ju ändå ingen som arbetar — ingen alls!

ENGELSTRAND

Du har inga föräldrar — inget hem — ingenstans att sova —! Och du går ändå?

BITRÄDET

Jag måste!

ENGELSTRAND

Måste — måste —?

Biträdet går, liksom förskräckt, på tå, förbi honom och avlägsnar sig.

Engelstrand vänder sig sakta efter och stirrar mot dörren. Han sjunker plötsligt ihop, går till buren och stoppar långsamt, hela tiden seende mot hjulet, maskinen. Då sullet tystnat drar han djupt efter andan. Han ser sig förvirrad, liksom hjälplös, omkring. Till slut hämtar han sina skor, går med dessa i handen åter fram till buren och släcker lamporna. Sedan går han i det dunkla dagsljuset mot dörren medan ridån faller —

IV. ENGELSTRANDS HEM

Emil ligger på soffan åt höger i fonden. *Fru Engelstrand* är sysselsatt i köket. *Engelstrand* kommer, seende på sin klocka, långsamt från inre rummet; han ställer in radion.

EMIL

Jasså — tid för kvällsnyheterna redan?

Engelstrand betraktar, med ett vresigt uttryck, *Emil* några sekunder, men vänder sig så och går in igen; han stänger dörren endast till hälften. *Emil* reser sig som för att följa honom, men åtrar sig och blir liggande.

Då och då under det följande höres ojämna slag av en liten hammare från det inre rummet.

Köket:

Det ringer. *Fru E.* går och öppnar, höres hälsa buttert och kommer in igen.

SCHMIDT

i dörren, hänger ytterkläderna utanför

Nej, det är inte din man jag söker nu, Anna.

FRU E.

Behöver du inte tala om — Det är Folke, förstås.

SCHMIDT

Ja, Folke —

stänger dörren och går inåt

Är han hemkommen än?

FRU E.

Nej.

då S. nått rumsdörren

Josef!

SCHMIDT

Josef? He, det var länge sen —

FRU E.

Varför tar du min son från mig?

SCHMIDT

Inte tar jag din son från dig — jag ger dig honom tillbaka!

FRU E.

Du! Som skiljt honom från oss härhemma!

SCHMIDT

Jag ger dig honom — sån han var innan han föddes —
ett hånleende bryter fram i hans ansikte

Ja, som har var i dina drömmar! — som du fått av mig! — som en *hel* mänska, en stark, stridande mänska —!

FRU E.

Det är lögn! Du ger aldrig, du tar bara! — det är din natur!

SCHMIDT

Och ändå har jag senast i dag — för en timme sen! — gjort allt för att återge dig Ester!

FRU E.

Ester?

vänder sig upprörd bort

SCHMIDT

Jag mötte henne ute på stan — Ja, du vet naturligtvis att hon fått sluta sin plats, och nu driver kring gatorna i stället för att gå hem?

efter en kort paus

Och naturligtvis vet du också att det är den där slarvern Holterberg som gjort henne i grossess?

FRU E.

Tig! Jag vet!

SCHMIDT

Ja. En mors öga ser ju allt — åtminstone sånt! Men du visste säkert inte att hon aldrig tänkte återvända hem! Nej, det visste du inte!

närmar sig, alltjämt hänleende, fru E.

Men det är klart att jag talte förnuft med henne. »Barn», sade jag, »har du glömt att du har ett hem, en mor? Var ska en dotter vara om inte hos sin älskade mor — då hon själv ska bli mor?» Och då lovade hon att gå hem —

FRU E.

samlar sig; mörkt

Allt som du gör, gör du bara för att hetsa Engelstrand, för du vet hur han kommer att ta upp detta — med Ester! Åh, jag känner dig, Schmidt! — du är en satan! — lömsk, svekfull! —

SCHMIDT

Som en kvinna, vad? — som *den* kvinnan som svek mig för många år sen?

FRU E.

Du hatar Engelstrand för att du inbillar dig att jag hade gett dig några löften! — det är därför du vill krossa hans hem, mitt hem! — förstöra vår lycka —

SCHMIDT

Om du vill veta det! — ja, så avskyr jag den sortens lycka, ankdammsfriden, tomtebolyckan! Den äcklar mig! Men du ska inte tro det är av gammal svartsjuka jag vill förstöra den! Jag vill fördärva den för att befria er! Dig! Din man! Dina söner! Ni ska ut! — begriper du det? — ut ur era hålor, ut i striden, ut i helvetet

där jag varit, där människorna är! Ni ska lida, *lida* begriper du, för att kunna kämpa, — ni ska bli ensamma, bittra, fria, så att ni kan slå sönder all djävulskap! —

FRU E.

efter en kort paus

Så! Nu känner jag dig! Och det blir mot *dig* jag ska kämpa!

SCHMIDT

Bara kunskapen inte kommit för sent.

gör en försmädlig grimas och går in i rummet

FRU E.

sätter sig under den följande scenen vid bordet och lutar tankfullt huvudet mot händerna.

Rummet:

Emil gör min av att resa sig då *Schmidt* stiger in.

SCHMIDT

Nej, ligg, ligg för all del!

sätter sig vid bordet

Tillåt mig bara att sitta och vänta er bror. Vi ska gå på ett möte tillsammans, ser ni —

EMIL

lägger sig igen

Kunde väl tänkt mig att det var min bror — den store strejkledaren! — ni sökte, inte mig.

för lättjefullt händerna under nacken; gäspar

Jag har ju ingen sån ställning att det är nån idé att — inspirera mig till någe!

SCHMIDT

Det tjänar väl ingenting till att försöka heller.

EMIL

Kanske inte —

SCHMIDT

Ni lider av en sjukdom i viljan — som gör er omöjlig till handling.

EMIL

Om min far hörde er nu så skulle han säga: det dagliga arbetet är den största handlingen.

ENGELSTRAND

visar sig i dörren

Var lugn du: jag hör nog fan! Och är du le på att arbeta för dina anhöriga så kan du packa och gå!

försvinner igen

EMIL

lägre, med bitterhet i det han reser sig

Där hör ni: sån är han numera —! Om jag också arbetade sexton timmar i dygnet i stället för åtta så skulle han inte tro på min vilja att hjälpa —!

går och ställer sig vid fönstret

Hjälpa förresten —! Hur ska man i grunden kunna hjälpa andra!

svänger plötsligt runt

Sa ni nånting, herr Schmidt?

SCHMIDT

Nej, inte en stavelse.

EMIL

Kunde tänka det; ni står lika hjälplös inför den där frågan som alla andra!

kommer in i rummet igen

Men vet ni vad: jag sysslade med matematik i går.

sätter sig på bordskanten

Jag räknade ut att den här strejken hittills kostat varje arbetare omkring sexhundra kronor. Om de däremot arbetat efter den lägre tariffen så skulle det behövts tre år innan de förlorat lika mycket. Och om de skulle segra behöver de arbeta tre år innan de täckt förlusterna. Har strejken då hjälpt dem eller inte?

SCHMIDT

Tror ni er finna sanningen genom att räkna som en kryddkrämare? Nej, min unge vän, det är själva handlingen som är vinsten!

EMIL

Handlingen —! Också när den — som i det här fallet — medfört idel förluster?

SCHMIDT

Handling är alltid vinst, alltid befriande! Det är handlingen som alltid fört mänskligheten framåt!

EMIL

slår handen i bordet och går

Och till helvetet, ja!

Han stannar vid fönstret och ser drömmande ut

SCHMIDT

efter en paus

I grund och botten är det ändå det, som är ert stora lidande —: att ni inte kunnat hänge er åt handlingen!

EMIL

Sladder! Jag tror inte på sånt där. Jag tror inte på strejken. Jag tror inte på upploppen som varit nere vid verkstäderna. Jag tror inte ens på revolutionen. Det har hänt alltför mycket dumheter i den vägen de sista åren. Ingenting har ändå medfört något resultat —.

SCHMIDT

Men varför brukar ni då gå ut på husväggarna — efter sparvungar?

EMIL

snurrar runt, stirrande på S.

Vad menar ni?!

SCHMIDT

Att ni, liksom massor proletärer av er typ, vågar livet så där dumt och begår galenskaper helt enkelt därför att ni inte funnit den handling, det förnuftiga mål, som ni kan använda er kraft till att utföra!

EMIL

Nå verkligen! det måste man erkänna: ni är inte så dum ändå!

blir tvärt allvarlig, går steg för steg mot S.

Men varför inte, herr visman? — kan ni bara ge mig den där handlingen så! — den absolut nya — absolut förnuftiga! — absolut hjälpande handlingen!

RADIOHÖGTALAREN

efter några surrande ljud

Stockholm—Motala! Kvällsnyheterna! —

Politiskt mord i Belgrad! Den socialdemokratiska partisekreteraren Peter Baroy blev i förmiddags skjuten då han var på väg till en fredsricksdag omfattande balkanländernas socialdemokratiska organisationer. Attentatsmannen, en nationalsocialistisk student, blev genast gripen.

surr, kluckande

EMIL

som stannat och lystrat, vänder sig upphetsad till S.

Kallar ni *det* en förnuftig handling?

SCHMIDT

Varför inte? — vem vet?

EMIL

Men den var inte ny — bara en plump reproduktion av tusentals andra! Och jag tvivlar på att den kommer att gagna nån!

SCHMIDT

Kanske striden, som den inleder, till slut gagnar!

EMIL

Galenskap!

Radion fortsätter. *Engelstrand* kommer fram i dörren och står och lyssnar.

RADION

De engelska deltagarna i höstens nordiska idrottsspel anlände i morse med Göteborgståget och hälsades av en entusiastisk människomassa. De celebra gästerna mottogs av den mangrant församlade idrottsledningen samt ett otal intresserade representanter för pressen. Bland de närvarande märktes också herr storbadaren Arne Borg och dribblarkungen Kaufeldt.

Strejkoroligheterna vid Fürsters och Schyltzes mekaniska verkstäder fortsätta. I morse klockan åtta samlades en folkmassa på omkring fem hundra personer utanför grindarna för att demonstrera mot de arbetsvilliga. Stenkastning och mindre slagsmål förekommo, men ordningsmakten lyckades till sist ränsa platsen.

Förhandlingarna mellan parterna, som en vecka pågått inför statens förlikningsman, rådmän Bolinder, avbrötos i eftermiddag då något resultat syntes omöjligt att åstadkomma. I anledning därav kommer bolagets direktör, Gustav Bergman, att i kväll hålla ett upplysningsföredrag i Filharmoniska säll— —

ENGELSTRAND

stoppar med en häftig rörelse radion

Satan!

vänder sig efter ett ögonblick till Schmidt

Din djävul! — du borde skjutas för allt du ställt till!

försvinner, lämnande dörren halvöppen

EMIL

efter en kort paus

Kanske han har rätt, kanske *det* vore handlingen: att skjuta *er*!

SCHMIDT

Ni skulle få en mild dom om ni efteråt satte i allmänheten och herrar domare att ni gjort det för att jag lockat arbetarna till missnöje!

EMIL

Varför inte?

Han går till bokhyllan, sticker handen bakom böckerna och tar fram en revolver som han håller upp i flata handen och kisande betraktar.

Ser ni?

SCHMIDT

Men om ni vill det ska bli något *verkligt* så gör det of-
fentligt — så det väcker uppseende!

Emil skrattar till. Hammarslag och rassel av metall
från inre rummet. *Emil* vänder sig däråt och stoppar,
liksom tankspritt, revolvern i kavajfickan.

SCHMIDT

Vad är det? Vad gör han därinne?

EMIL

En maskin! — han sätter ihop nån slags maskin! Det
är det enda som intresserat honom de här tre månaderna!

rycker sig lös och brister ut med låg intensitet

Det är satan! Att se sin far långsamt bli sinnesrubbad!
— och inte kunna göra nånting! — inte det minsta för
att lyfta av det förbannade trycket! —

SCHMIDT

med en axelryckning

Inte kunna göra nånting — det är, som jag sagt er,
en sjukdom i viljan.

EMIL

Akta er ni — så att jag inte skjuter er till sist ändå!

Han går till soffan och sträcker ut sig, men ser ibland
lömskt på S.

SCHMIDT

Min käre unge vän — Om ni prompt ska skjuta — så

varför inte skjuta något högre djur än mig? — Bergman till exempel, Fürster och Schyltzes direktör?

Han skrattar ironiskt och går till fonden, där han lutar sig mot dörrposten och betraktar, under det följande, *Engelstrand*, vilken stundom höres hamra därinne.

Köket:

Folke kommer in i köket. Han verkar nervös; lägger efter en nick åt modern ifrån sig mössan samt en portfölj på köksbordet och går mot vänster. *Fru E.* sitter och följer honom med blicken.

FRU E.

Folke! — får jag tala med dig en stund?

FOLKE

stannar tvekande

Förlåt mig, mamma lilla, jag måste strax gå igen. Schmidt och jag ska vara på ett möte klockan åtta —

FRU E.

Du *måste* höra mig — innan du träffar honom!

FOLKE

återvänder ett steg mot henne

Innan jag träffar *honom*? Varför säger du det så — där märkvärdigt?

FRU E.

Vill du inte sätta dig här hos mig, Folke? Det var så länge, länge sen du satt och talade med mig som förr i

tiden! Minns du när du var tjugo år? — när du kom hem från mötena? — och alltid satte dig på min sängkant och berättade om allt som sagts! — allt du själv tänkt! —

FOLKE

Ja ja ja! Men vad var det du skulle säga mig — om Schmidt?

FRU E.

skiftar åter ton

Du bör inte tro på honom, Folke! Han bedrar dig!

FOLKE

Bedrar mig — —

FRU E.

Allt som han säger är bara lögn, lögn, lögn!

FOLKE

Han säger ingenting annat än vad du själv och far brukade säga förr i tiden. Han har behållit den tro på vår sak som ni själva haft. Är det *det* som är bedrägeriet?

FRU E.

Han har ingen tro alls! Och om han har någon så kommer den inte ur ett rent hjärta!

FOLKE

Nå, nå, kära du —

FRU E.

gör en tystande gest

Ser du! — man kan kämpa för vår sak av två orsaker: för att man älskar mänskorna och för att man hatar dem! Och han hatar bara! — han har alltid hatat, han har hatat så intensivt att han velat gå under för att förverkliga sitt hat!

FOLKE

Vi hatar nog alla! — ibland!

FRU E.

reser sig och går intill F.

Inte som han, Folke! — inte så! Vi hatar det dåliga: förtryck, elände, försoffning! Men han! — han hatar mänskorna! Och tro mig, tro mig, Folke! — han hatar oss härhemma! — dig, Emil, mig, och far — *far* framförallt —
griper honom för bröstet

Hör du mig Folke? — tro mig! — allt, allt han säger, att han gör, kommer bara av hat mot oss!

FOLKE

Men varför, varför —?

FRU E.

lämnar honom

Därför att han älskade mig — så som *han* älskar! —

men jag försmådde honom för din fars skull! Och då överflyttade han allt sitt hat på din far!

Kort tystnad. *Folke ler.*

FRU E.

Han är lögn alltigenom! — lögn, avund, lömskhet! Och om han påstår att hans idéer var våra i vår ungdom, då är det den största och svartaste lögnen! Ack, Folke, Folke! — om jag kunde ge dig våra hjärtan från den tiden! — om jag kunde få dig att förstå vår längtan! —

FOLKE

går plötsligt fram och kysser modern på pannan

Men du kära! — det är ju just det jag gör tack vare honom!

FRU E.

Nej, o nej —!

FOLKE

Och det är ju inte heller hans drömmar jag vill förverkliga, det är fars och dina! Det är er längtan jag strider för!

FRU E.

Men Folke, min gosse! — det går inte att strida mer! Vi står inte ut! Vet du att Ester fått sluta —?

FOLKE

i det han gör sig fri och går bakåt

Jag vet, jag vet —

FRU E.

följer efter honom

Och Emil! — som blir underligare för varje dag! Vi kan inte längre begära att han ensam skall dra försorg om oss alla!

FOLKE

Men kära du, du kan väl inte begära att jag bara av hänsyn till oss, till *vår* ställning, ska svika! —

FRU E.

Har du sett på far de sista dagarna —?

FOLKE

Men det är ju just därför vi måste segra nu! — därför att vi kommit så djupt ner att vi *måste*! Vi kan inte leva som besegrade människor, endast som segrande!

FRU E.

ger upp och sätter sig åter

Måtte bara segern inte bli så dyr att vi är förlorade!

Folke betraktar henne rådvill och tvekande ett ögonblick, men går sedan sakta in i rummet.

(Strax efter kommer *Ester* hem. Hon stannar i köket. Hon och *fru E.* spela stumt. *Ester* verkar

trött och hopplös och sjunker ner vid bordet. *Fru E.* smeker hennes huvud och visar på allt sätt sitt deltagande; till sist går hon tyst omkring och plockar fram tallrikar och mat som hon ställer fram för flickan —)

Rummet:

Då *Folke* kommer in ser *Emil* upp och *Schmidt* lämnar sin plats och stiger fram. Även hamrandet upphör och efter en stund visar sig *Engelstrand*.

SCHMIDT

Nå, det blev fiasko som jag spådde i morse!

FOLKE

Jasså, du vet det redan —?

SCHMIDT

Radion har skrikit ut det —

FOLKE

Nåja, det är ingenting att säga om! Förlkningsmannens slutförslag var fullkomligt oantagbart. Den mannen tror faktiskt att status quo i lönefrågan är liktydigt med industrins bankrutt.

SCHMIDT

Det är hans skyldighet att tro —

FOLKE

självupptaget

Men förra året förklarade han i en intervju att avskedanden och rationalisering var nödvändiga på grund av arbetarnas höga löner. Sen man nu rationaliserat och avskedat i ett helt år visar det sig att det ingenting tjänat till och man måste ändå pressa ner lönerna.

Är det inte förbannat? — att man begär att *vi* alltid ska bära förlusterna för oekonomiska företag?!

SCHMIDT

Väntar du verkligen någe annat?

FOLKE

Jag väntade *något* förnuft åtminstone — ett litet, litet hänsynstagande till båda parternas uppfattning — —

SCHMIDT

Hos fienden?

FOLKE

Nå fienden —

vänder sig direktare till S.

Det värsta är förresten att vi tycks ha de största fienderna bland våra egna! Hur förklarar *du* de här demonstrationerna i morse?

SCHMIDT

Behövs det nån förklaring till dem?

FOLKE

Vi trumfar under vartenda möte: håll huvena kalla, bråka inte! Men dan därpå är det likadant igen! Fan vet varifrån den där horden av upptågsmakare och skränfockar kommer!

SCHMIDT

med en axelryckning

Nerifrån förstås!

FOLKE

Nerifrån?

SCHMIDT

Ja, har du inte begripit det ännu? För dig och dina kamrater är kampen tillfällig bara, men det finns tusen och åter tusen, som har det sämre ställt än er och som lever i ständigt krigstillstånd —: de svältavlönade, tillfälligt arbetslösa, ständigt arbetslösa, ungdomen, som aldrig har hopp om att komma in på arbetsplatserna —!

FOLKE

efter en tankfull paus

Nå, lika gott! —

Fortsätter det så här så går det helt enkelt åt helvete för oss!

ENGELSTRAND

i dörren

Då är du väl nöjd nu?

De andra vända sig mot honom, men tiga, illa berörda.

ENGELSTRAND

Du är väl nöjd nu, säger jag — när du slagit allting i spillror!

FOLKE

Det har inte skett ännu! Vi är långt från nederlaget än —

ENGELSTRAND

Tror du inte jag vet hur det står till? — fast jag håller mig för god att vara med i galenskapen! Kassorna tömda, de bästa medlemmarna bortdrivna av dina stortrutade valpar, föreningsarbetet ett enda kaos —

FOLKE

Nå, kom med du! — och hjälp oss organisera det igen!

ENGELSTRAND

Nej du, har du släppt lös floden så får du hejda den också!

FOLKE

Ja, ja för satan, jag ska hejda den!

ENGELSTRAND

skrattar till hånfullt

Du — valp!?

FOLKE

trummar mot bordskivan

Ja, jag! Och alla som inte är för goda att vara med mig!
Vi *ska* hejda fallet! — vi *ska* slå ner motståndet! — det
må sen komma uppifrån eller nerifrån! Jag ska visa er,
jag ska visa —

ENGELSTRAND

Och törs man fråga gunstig herrn —

FOLKE

Tig! Tig för fan! —

Han gör en gest som kommer de andra att tuga.
Stumt spel. *Engelstrand* står vid dörren och ler
krampaktigt hånfullt. *Emil* sitter på soffan och
svänger en kudde, men ser ömsevis på de övriga.
Schmidt sätter sig på bordskanten och följer, seende
under lugg, *F:s* rörelser. *Folke* själv gör några slag
kring rummet, men stannar slutligen med ryggen
åt de andra, vid fönstret; han trummar febrilt med
händerna.

Köket:

ESTER

skjuter med leda bort tallrikarna modern ställt fram

Jag kan inte! Jag får inte ner en bit!

FRU E.

står vid bordets bortsida

Säg mig barn —: hur långt är det gårnet?

ESTER

Fem månader.

FRU E.

Och mannen då — Holterberg! — vad gör han?

ESTER

Ingenting!

FRU E.

Men vad säger han? Jag menar —

hon lutar sig skyggt fram

Han har väl inte begärt att du — att du ska —?

ESTER

springer upp och går bakåt, ångestfullt stirrande på
fru E.

Rummet:

FOLKE

vänder sig och tar ett par steg inåt rummet

Nu vet jag — nu *vet* jag! Vi ska segra till slut —!

Köket:

ESTER

Nej, nej, nej! — säg det inte! Inte *det*, inte *det*!

I rummet vända alla de innevarande sig mot köket, då skriket höres därifrån. *Schmidt* ställer sig upp. *Emil* reser sig. *Folke* stannar med ett ryck. *Engelstrand* går hastigt över golvet, men stannar i köksdörren.

ENGELSTRAND

Nej, se Ester! — lever du verkligen? Och värdigas vara hemma som en mänska en kväll!

ESTER

vänder hastigt, skuldmedvetet, ryggen åt honom

ENGELSTRAND

Vad? Vänder du ryggen åt din far? — skäms du att se honom? — eller vågar du inte?

rusar fram, griper henne i armen och svänger henne runt

Du!

Ett ögonblicks spänd tystnad, under vilken de övriga komma fram till dörren.

FRU E.

Lämna Ester i fred, far! — du skrämmer henne!

ENGELSTRAND

i det han rasande mönstrar Ester

Det var därför! — därför du inte visat dig: du har inte vågat!

ruskar henne

Svara mig, jänta, svara —

ESTER

Men nu vet du ju! Släpp! — du gör mig illa!

ENGELSTRAND

Slyna!

slänger henne ifrån sig, men grips genast av än värre raseri och rusar efter henne, tvingande henne mot utgången.

Slyna! Slyna! Packa dig i väg! Ut, ut, ut!

Nå, för satan!

ESTER

Jag går ju! Ja, ja, jag ska gå, jag ska —!

Hon undviker honom, rusar efter sin handväska på bordet och störtar ut.

FRU E.

ropar till, följer Ester, men stannar och återvänder sakta

Du vet inte vad du gör, Engelstrand!

Engelstrand skrattar till, hånfullt, går därpå med stram hållning förbi de andra männen och in i inre rummet.

FOLKE

i det han ser efter fadern

För satan! — det måste bli ett slut på den här situationen! — det måste göras nånting!

EMIL

Det är just det, ja! — göras nånting, göras nånting!
Men vad, vad, vad?

ett våldsamt krasande i inre rummet

Hör bara! — nu slår han sönder maskingalenskapen också! — den sista kärleken!

han kastar sig på soffan och slår liksom i förtvivlan
och raseri mot kudden.

Åh, detta förbannade, förbannade liv!

SCHMIDT

står nu strax innanför rumsdörren; till Folke

Ska vi anse att familjelyckan fått sitt nu? — och så gå till mötet? Det är tid för det —

FOLKE

För mig är det tid — Men ifråga om dig har jag ändrat åsikt. Jag anser inte din närvaro önskvärd längre!

han går förbi *Schmidt* ut i köket, stannar vid bordet, tar mössan och portföljen och kysser hastigt sin mor.

Var lugn, du kära — allting kommer att bli bra! —
allting!

går raskt.

Schmidt står ett ögonblick stilla och ser överraskad efter *Folke*, men börjar sedan skratta lågt och vänder sig därvid mot *Emil*. Under detta kommer *Engelstrand* åter i dörren.

SCHMIDT

Ska vi slå vad om att er bror funnit *handlingen* nu? —
han tänker göra *nånting!*

ENGELSTRAND

Det är fler än han som tänker det —

SCHMIDT

spefullt, i det han vänder på huvudet

Väl inte du, *Engelstrand?*

ENGELSTRAND

Du ska få se! — du ska få se! —

Han tar ett par nervösa steg till bokhyllan, sticker handen bakom böckerna, liksom förut *Emil*, men blir stående förvirrad, häpen.

Samtidigt med detta för *Emil* ihågkommande handen till fickan. Han reser sig sedan och glider ut ur rummet, går fort genom köket, stänger dörren mellan rum och kök och fortsätter ut. *Schmidt* börjar genast småskratta.

ENGELSTRAND

Satan! Satan!

Han trevar rasande mellan böckerna, rusar därefter
runt rummet och söker i planlös förvirring.

SCHMIDT

Vad söker du? Din handling? Kanske den flugit sin
kos? He!

ENGELSTRAND

stannar tvärt

Skratta du, din djävul! Om jag också ska gå åt helvete
själv på kuppen så ska jag göra upp med dig först!

SCHMIDT

Åt helvete kommer du att gå i alla fall! Och om jag
följer med också så spelar det ingen roll!

får en ton av hatfull emfas i rösten

Har du inte begripit det ännu? — vad betyder du,
vad betyder jag? — din hustru, dina barn, ditt hem?
Alltsammans är bara skum i världen! Och du är det
minsta! Du räknas inte, du är ingenting! Vad fan du
än byggt upp omkring dig och klamrat dig fast vid!
— allt måste bort! — undan! — åt helvete! — för att
friheten ska komma att slå ut i blom!

Ser du inte det omkring dig? — ser du inte hur allt
börjat täras och slitas? Snart sjunker det! Snart är
hela den vackra idyllen borta, utplånad! Och då du —
då —

ENGELSTRAND

Då kommer du att vara utplånad!

Han rusar till kakelugnen och griper eldgaffeln

Schmidt går bakåt ut genom dörren till köket.
Engelstrand följer honom till dörren, men stannar
där då han ser *fru E.* stå vid bordet. Han står stilla
tills *Schmidt* försvunnit, så ställer han tyst eld-
gaffeln innanför dörren och går mot utgången.

FRU E.

hejdar honom

Vad tänkte du göra, Karl?

ENGELSTRAND

Ingenting! Ingenting!

drar djupt efter luft

Seså — släpp mig nu! Jag tänker gå ner till mötet i
kväll!

Ridån faller.

V. FACKFÖRENINGSMÖTET. — UPPLYSNINGS- MÖTET. — HOLTERBERGS BOSTAD

I mitten ett litet rum, tarvligt inrett med en säng, som uppfyller högra sidan, en byrå, en kommod, ett mindre bord, i mitten, samt stolar. Vänstra sidan nära salongen: lågt fönster. I fonden: utgången. Nerdragen rullgardin för fönstret.

På vardera sidan om rummet och på högre nivå möteslokalernas estrader.

Den vänstra har fronten åt vänster, ditåt lokalen tänkes fortsatt, och begränsas i fonden av kraftiga pelare, mellan vilka de agerande stiga upp som på en trappa. Bakom pelarna rymd med lampor. Talarbordet, dekorerat i gult och blått, står nära salongen; bortom densamma ett bord belamrat med papper och omgivet av stolar.

Högra estraden är en mindre teaterscen, avgränsad med tarvliga landskapskulisser (stil: 1910), och en ramp som går snett från höger sida ungefär till fondens mitt, där alltså kulisserna ta vid. Utanför rampen rymd, upplyst av gaslampor, vilka synas mindre i förhållande till avståndet och slutligen försvinna helt. De agerande stiga uppför en trappa över rampen intill fonden. Mitt på scenen provisorisk talarstol, dekorerad i rött. Närmare salongen bord med papper, ordförandeklubba o. s. v. och stolar omkring.

Sorl och viskningar genomgående utom under talen och de särskilt motiverade pauserna.

På vänstra estraden kring fondbordet sitta några herrar, vilka bläddra i papper och samtala viskande;

någon betraktar klockan och ruskar missnöjt på huvudet, i det han visar de andra vad tiden går. På högra sidan sitter en karl bakåtlutad med en uppslagen protokollbok på bordet. *Andre ordföranden* står lutad över honom och samtalar med händerna fulla av papper.

I rummet ligger *Holterberg* på sängen; han har fötterna åt publiken och armarna lojt under nacken. På en stol bredvid sängen: en flaska, ett glas, askfat och tändstickor; en bortlagd cigarrett ryker starkt. *Ester* kommer in. Hon stannar ett ögonblick vid dörren och betraktar, med rädsla och hat, H. Han vrider på nacken och ser ironiskt på henne.

HOLTERBERG

Jasså, du kom i alla fall tillbaka hit, min nådiga!

ESTER

Som du ser!

tar av sig, lägger ytterkläderna på kommoden.

HOLTERBERG

Och så tycks du fundera på att stanna också?

ESTER

rycker svagt på axlarna, men svarar inte utan går direkt till fönstret och låter gardinen fara upp.

HOLTERBERG

Dra ner gardinen igen!

ESTER

Det är så skämd luft härinne och jag tänkte öppna fönstret —

HOLTERBERG

Och låta svinen på andra sidan gården glo rakt hit in!

ESTER

Åh, du har inte varit så blyg förr — —

HOLTERBERG

reser sig häftigt på armbågen

Dra ner gardin, för fan!

Ester drar, liksom tuktad, ner gardinen och ställer sig sedan vid bordet och ser på mannen. Holterberg tänder en cigarrett och lägger sig åter på rygg.

ESTER

Du är inte på så värst lysande humör, Gunnar.

HOLTERBERG

Har jag nån orsak till det, då? Och så kommer du och ställer till djävulsskaper —!

ESTER

Egentligen trodde jag inte ens att du var hemma — Det är ju möte i kväll —

HOLTERBERG

Jag ger fan i deras möten! — Om du prompt vill veta det förresten så ger jag fan i allting nu! Dig också!

ESTER

sätter sig, ser tigande ner i bordet

HOLTERBERG

reser sig plötsligt till hälften

Hör du! varför kom du hit fast du trodde jag inte var hemma?

ESTER

Jag tänkte lägga mig.

HOLTERBERG

Lägga dig! Här? I min säng?

skrattar kort, hånfullt, mot taket

Du är allt en fin juvel du! Sen vi inte sett varann på en vecka räknade du ut att när jag kom hem och hittade dig här — liggande! — så skulle jag — —

skrattar åter

ESTER

Jag är så gränslöst trött, bara, så trött —

Hon tystnar hopplöst och lägger sakta huvudet mot armarna över bordsskivan. Så blir hon sedan sittande. *Holterberg* stirrar ilsket, med mödosamt behärskad retlighet, på henne, lägger sig sedan och vänder ryggen åt henne.

Vänster:

En man kommer bakifrån upp på estraden och viskar något meddelande till de tre herrarna, varpå en av dessa, *förste ordföranden*, stiger fram åt vänster och gör en bugning åt publiken.

FÖRSTE ORDFÖRANDE

Å Förbundets för Arbetets Frihets vägnar ber jag få hälsa de närvarande hjärtligt välkomna —

ny bugning

Tyvärr måste jag samtidigt framföra arrangörernas ursäkter för att mötet blivit en smula fördröjt. Just nu nådde oss emellertid ett telefonmeddelande om att direktör Bergman, vår föredragshållare och diskussionsinledare för i afton, är på väg hit. Han har blivit hindrad av ett allvarligt sammanträde i samband med att underhandlingarna inför statens förlikningsman om nytt avtal vid Fürster och Schyltzes verkstäder *åter avbrutits* —

sorl, viskningar, talaren höjer rösten och gör gester

Åra — de — med — borga — re! Denna senaste bulletin från den sociala stridsfronten — den aktualiserar på nytt vårt mötes syfte — den inträffar såsom en påminnelse för oss — om nödvändigheten att äntligen sätta en damm för de samhällsupplösande, anarkiska krafterna som hotar staten och kulturen!

spridda applåder; talaren lugnar sig och gör en bugning

Ja, härmed har jag endast velat hälsa de närvarande välkomna! Jag hoppas att diskussionen i afton skall stärka de sunda, samhällsbevarande elementens tillför-

sikt och verksamt bidra till att ställa en enig, jämnhård front mot upplösningen, mot kulturskymningen, mot bar-bar-ri-et-!

talaren går efter ännu en bugning tillbaka till sin plats

Höger:

Andre ordföranden lämnar sekreteraren och stiger till talarstolen. Han slår ett slag med klubban och börjar omedelbart tala med entonig röst, som om han fortsätter något redan begynt.

ANDRE ORDFÖRANDE

— sedan mötet nu hört och godkänt den upplästa rapporten om de avbrutna förhandlingarna inför statens förlikningsman kommer ordet åter att överlämnas till kamrat Folke Engelstrand —

Engelstrand har strax före mötets början förelagt styrelsen ett förslag som i korthet går ut på att föreningen inom sig ska organisera ett slags ordningsgarde för att hindra vidare uppträden kring verkstäderna, uppträden som — därom tror jag vi alla är eniga! — i hög grad skadat vår gemensamma sak. Styrelsen har inte haft tid att dryfta förslaget. För min personliga del tycker jag det är ett mycket ovanligt förslag. Men frågan är om det inte också är lika bra som ovanligt? Jag, och jag tror många med mig, har den bestämda känslan att polismyndigheternas lama uppförande under de lika löjliga som huvudlösa demonstrationerna bottnar i en stark lust att låta dem pågå — åtminstone till en viss gräns! — emedan de skadar oss, vår strid, vår organisa-

tions anseende, lika mycket som de gagnar motparten som med deras exempel att peka på kan resa den allmänna opinionen mot oss — —

Spridda applåder; talaren gör en lugnande gest

Men till dessa personliga synpunkter skall jag be att få återkomma i den eventuella diskussionen. Härmed överlämnar jag först ordet åt kamrat Engelstrand —

talaren slår ett slag med klubban och går och sätter sig hos sekreteraren.

(Stumt spel till höger och vänster *under den scen* som nu följer i mitten. *De olika ordförandena*, liksom de övriga, vänta sina respektive talare och markera detta genom att ibland se ut i lokalen. Efter en stund kommer *Folke*, utan brådska upp på estraden; han går först till de andra och växlar viskande några ord, sedan bestiger han talarstolen och börjar ordna sina papper. Samtidigt anländer *direktören*, vilken trycker händerna på de tre herrarna och går raskt, med bestämda rörelser, till sin plats).

Mitten:

HOLTERBERG

svänger plötsligt runt och sätter fötterna i golvet

Hör du —! vad vill du mig egentligen nu igen? — efter allt bråk vi haft med varann?

ESTER

ser upp, talar alltjämt långsamt

Jag har fått sluta i affären därför att det skulle sårat

anständigheten om nån kunde upptäckt att jag börjar bli tjock —

HOLTERBERG

Men vad fan kan *jag* göra åt det?

ESTER

Och så har jag blivit körd hemifrån --

HOLTERBERG

Du? Av vem?

ESTER

Av far.

HOLTERBERG

reser sig, skrattar till och rör sig över golvet

Ser du, ser du —! det är en skön socialist din far som du sladdrat så mycket larvigheter om, just en skön män-skovän! Men såna är de allihop när det kommer till kritan! — brackor, egoister —!

ESTER

Du har inte rätt att tala så där om far! — han är inte sig själv —

HOLTERBERG

Jag talar hur jag vill, begriper du det?

ESTER

Ja, ja, ja, låt det vara som du säger då —!

HOLTERBERG

Låt vara! — Är det kanske inte som jag säger? De är storordiga pratmakare! — som sladdrar om idealism, om gemensamhet, om sammanhållning och sånt! — och så sparkar de i väg sin egen dotter när hon råkat i olycka! Så att hon måste komma till en ann som de håller för buse —

ESTER

Men eftersom far handlat på det sättet nu — vad vill *du* göra då?

HOLTERBERG

Jag?

ESTER

Ja du! Jag har ju ingenstans att bo!

HOLTERBERG

vänder sig nervöst bort

ESTER

Och i morgon kommer jag inte ha nånting att äta.

HOLTERBERG

Men vad ska jag —?

ESTER

Och så barnet, Gunnar, barnet! om fyra månar!

HOLTERBERG

Men vad i helvete! — vad ska *jag* göra då? Jag strejkar ju, jag med, och jag kan inte få någe annat arbete! Jag kan hugga sten på gatan, i skogen, var fan som helst! — men vem betalar mig för det? Tror du jag kan snyta mjölk och lammstek ur näsan åt dig?

ESTER

reser sig, förtvivlat

Men Gunnar, Gunnar! — man måste ju kunna göra nånting, man *måste* —!

HOLTERBERG

Ja! — Man kan ju börja arbeta — som strejkbrytare!

ESTER

Nej, nej, nej! — för guds skull!

HOLTERBERG

Och när din idealistiska far och din pratsjuka bror kommer och gafflar så svarar man helt sonika: — nå varför i hälsicke sparkade ni iväg Ester så att hon —

ESTER

Tig — åh tig äntligen!

HOLTERBERG

Som du vill —!

vänder med en axelryckning ryggen åt henne

ESTER

sätter sig på sängkanten

Åh, varför ska allting vara så svårt — så omöjligt —
så ohyggligt?!

Hon kastar sig med ett utrop framstupa över sängen.
Holterberg betraktar henne tankfullt en stund, går
sedan fram och försöker lyfta upp henne.

HOLTERBERG

Du! Ester —!

ESTER

Låt mig vara! Jag är så trött, så gränslöst trött!

Hon borrar ner huvudet. *Holterberg* sätter sig
bredvid henne. Han tändar en cigarrett igen, be-
traktar den liggande flickan och ser fundersam och
väntande ut; mot slutet av det följande böjer han
sig ner och viskar inställsamt i hennes öra —

Höger och vänster i växling:

FOLKE

talar att börja med hackigt och ser ofta i anteck-
ningar

Kamrater! Det är en mycket svår tid vi lever i — svår
inte bara för oss som just nu går i strejk och strider för

att hålla oss på en existensnivå som vi nått genom föregående mödosamma strider — den är svår för alla! — det kräver rättvisan att vi erkänner! — svår för hög och låg, för vit och svart över hela världen — Det kapitalistiska systemet — —

bläddrar med svagt darrande händer fram ett nytt ark ur sina anteckningar

DIREKTÖREN

efter en rask bugning

Ärade medborgare, män och kvinnor! Den svåra kris som för närvarande övergår världen och inte minst drabbar vårt, hittills relativt förskonade fädernesland, är en av de allvarligaste sen världskriget och den därpå följande depressionen! Tyskland, förr en av världsindustrins förnämsta konsumenter, har råkat i svår kapitalnöd genom det betungande krigsskadeståndet, de färgade folken har, upplärda av det västeuropeiska och amerikanska näringslivet, ryckt fram med en egen industri, medan den ryska bolsjevikregeringen, sen den misslyckats med att införa kommuniststaten, kastat sig i världskonkurrensen med en hänsynslös dumping! — se där ett par av världskrisens närmaste orsaker — —!

Han pauserar och ser sig kring efter vatten, som förste ordföranden bugande skyndar fram med.

FOLKE

Det kapitalistiska systemets samhälle, säger jag, är det minst organiserade av alla historiskt kända samhällen. Det kallas med nationalekonomernas vackra terminologi

»den fria konkurrensens system» — det borde kallas »den obehärskade profithungerns —» Dess enda fundament är — som hos en hord halvildar! — ett primitivt vinstbegär, som man å ena sidan legaliserat, å andra sidan sökt hämma medelst en lika primitiv skräckreligion. Man ska inte försöka inbilla oss att den kris vi lever i just nu är en tillfällig krusning på samhällets yta — att den beror av övergående ekonomiska och moraliska orsaker — ogynnsamma tider och kombinationer, krigsskulder, slöseri etcetera! Nej, krisen är blott och bart ett symtom för samhällets brist på organisation —

DIREKTÖREN

med en elegant gest

Ja, mina ärade åhörare, om man vill kan man naturligtvis finna djupare orsaker till denna kris än de rent ekonomiska fakta jag nyss påpekade. Hela den västeuropeiska utvecklingen, vars resultat inom konst, vetenskap, diktning är så häpnadsväckande att de skulle fylla oss med häpen beundran inför mänskoanden om vi kunde överblicka dem samtliga på en gång — hela denna utveckling bottnar ju i den västeuropeiska mänskoartens obegränsade forskarlust och verksamhetsbehov. Det är hennes obetvingliga *natur* att oavbrutet gå framåt, framåt och åter framåt! Hon kan inte låta hejda sig av några hinder; hon måste övervinna alla hinder! Och om hon inte gjorde det skulle hon upphöra att vara den mänskoart som skapat vår storslagna civilisation!

Applåder. *Direktören* bugar sig och tiger tills den sista oron i salen lagt sig.

FOLKE

med starkare röst

Emedan det kapitalistiska systemets enda grundlag är ett obehärskat profitbegär — legaliserat under namnet konkurrens! — är dess lösen inte att producera för människorna, för konsumenterna, utan att producera för *vinsten!* Gruvor, åkrar, fabriker, affärer, ingenting i detta samhälle är till för att tillfredsställa behov och skapa lycka och trevnad, utan för att ge profit! Man skapar bara för att förtjäna pengar och åter pengar. Man använder alla den mänskliga intelligensens medel för att, medelst en miljonslukande reklam och en här av försäljare stimulera köplusten och i sista hand för att skapa lyxbehov, överflödsbehov. För vinstens skull fördärvar man den ena delen av mänskligheten genom att suggerera den till vansinnigheter, medan den andra delen fördärvas, utarmas, pressas ner i nöd och osäkerhet för att vansinnigheterna ska kunna betala sig! Kan man under såna förhållanden förvåna sig över att det uppstår ekonomiska stockningar, överproduktion på ena hållet, brist på det andra, arbetslöshet, nöd, kort sagt att världen råkar in i våldsamma kriser?

Han hämtar andan, dricker vatten och blåddrar i anteckningarna

DIREKTÖREN

Men dessa spekulationer över vår kulturs djupaste etiska och psykologiska drivkrafter kan vi lugnt överlämna åt mera filosofiskt anlagda naturer. För oss, den praktiska verksamhetens män, är de av intresse blott så till vida som de lär oss att vi inte kan gå tillbaka, inte

ens stanna på vägen. Ty stillastående är död! — denna bistra verklighet måste vi se rakt i ögonen! Och om den utvecklingsande som skapat vår storslagna civilisation kräver offer av oss — och det gör den, det kommer den alltid att göra! — då måste vi med frejdigt mod ge dessa offer! Det är inte en, två eller tre av oss som måste offra! — när allas väl, när hela vår kulturs och vårt samhälles väl kräver det, måste *samtliga* medborgare stå beredda att offra något av sitt eget bästa —

Applåder, paus av talaren

FOLKE

Men låt oss nu se! — vad har detta anarkiska samhälles förespråkare för medel att rekommendera när krisen som en mäktig syndafloed sköljer bort deras fatalistiska tro på vinstbegärets makt lika väl som deras profitkalkyler? Offer, dygder, sparsamhet, förnöjsamhet och så vidare! Det påminner om ett barnsligt försök att dämna upp en flod med tändstickor — —!

DIREKTÖREN

Och för att en liten nation, som vår, ska kunna hävda sig på världsmarknaden krävs det absolut att den står såsom *en* man! — och såsom en man, vilken besitter alla den laglydiga strävsamma medborgarens dygder: sparsamhet, förnöjsamhet —

FOLKE

Ja, man predikar sparsamhet och förnöjsamhet samtidigt som man erkänner att den nuvarande krisen bott-

nar i massornas försvagade köpkraft! Man vill rädda systemet som lever på — inte att producera efter behov utan skapa behov och konsumtion — genom att inskränka konsumtionen —!

DIREKTÖREN

Men framför allt gäller det i dessa tider: att arbeta, arbeta och åter arbeta —! Och en grupp medborgare som i dessa tider anser sig ha rätt att tillvälla sig förmåner genom att *neka arbeta!* — en sån grupp måste nästan stämplas som landsförrädisk —!

FOLKE

Och samtidigt som ingen kan undgå att se att man med den nutida maskintekniken på ett enda år kan producera nödvändighetsvaror för tio års konsumtion — samtidigt går man in för ytterligare rationalisering! Dessutom tror man — eller låtsas åtminstone tro det! — att en arbetarklass som pressats ner under existensminimum ska kunna fylla kraven i en rationaliserad industri med dess krävande takt —!

DIREKTÖREN

Det är till exempel absolut nödvändigt för vårt land att oavbrutet fylla sitt importbehov! Men hur ska vi åstadkomma detta om vi inte förmår hålla vår fattiga exportindustri på en konkurrenskraftig nivå? Det är denna verklighet bland andra som våra socialistiska utopister inte förmår se i ögonen —!

FOLKE

Inser man då inte att det är arbetarklassens relativt höga levnadsstandard som möjliggjort inte bara vår kvalitetsindustri utan också våra goda förhållanden i övrigt? Nej, den kapitalistiska världsordningens utopister som betraktar vinstbegäret som tillräckligt samhällsfundament inser ingenting, kan inte inse någonting —!

DIREKTÖREN

Dessa socialistiska utopister som föreger sig att predika solidaritetsmoralen, inser inte att vad vår tid kräver är just solidaritet! — inte solidaritet med klassen, utan med samhället, med fosterlandet! Det är med djup sorg och en allt större fruktan för framtiden man bevittnar deras krassa separatistiska strävanden! De bildar allt tydligare en stat i staten! Hur ska vi förmå bibehålla våra goda förhållanden om den kraft vi behöver *utåt*, utsinar under bittra inre strider om små klassintressen, små futtiga förmåner som man försöker röva från egna medborgare —?

En man har under talet kommit upp på estraden och viskande meddelat sig med *förste ordföranden*; denne reser sig.

FÖRSTE ORDFÖRANDEN

Herr direktör!

Direktören håller upp. *Förste ordföranden* går fram. De samtala lågt, till synes om något viktigt.

Höger:

FOLKE

fortsätter efter sin paus med nytt tonfall

Ja kamrater! — den förvirring i argumentationen som jag här påvisat är, liksom de kaotiska förhållanden som råder överallt, bara ett symtom för att det kapitalistiska systemet utvecklats till en öppen världsoordning! Den offensiv för allmän lönedepressning som igångsatts är ju, också den, bara ett huvudlöst försök att vältra skuldbördan över på arbetarklassens axlar — ett försök att på de fattigas bekostnad rädda ett system som dagligen bevisar sin omöjlighet? Jag tvekar inte att ge detta system skulden också till de ovärdiga gatuuppträden som försiggår kring Fürster och Schyltzes verkstäder. De människor som excellerar med stenkastning mot strejk-brytarna och visselkonserter mot polisen är våra kamrater. Men de är kamrater som ännu går i mörkret! De är offer för den okunnighet som samhället försökt hålla även oss i! Och därför att de i okunnighet skadar oss i vår strid, har också den borgerliga ordningsmakten fördragsamhet med dem i det längsta —

applåder; talaren hämtar andan

Men det är min övertygelse kamrater — att i denna tid av kris, av upplösning, av det kapitalistiska samhällets slutliga sönderfall! — i denna tid är det arbetarklassens plikt att i handling förverkliga sina idéer! Och våra idéer är inte sönderfall, inte upplösning, inte kaos! — våra idéer är *ordning!* — ordning i produktionen — ordning mellan staterna! — ordning i samhället! Det är

därför jag i kväll vågar föreslå att vi tillsätter ett organiserat ordningsgarde med uppgift att hålla de anarkiska elementen i styr. Jag vädjar till er alla! — vi måste med exemplets makt visa världen att vi inte är en barbarhord utan en fast organiserad makt med förutsättning att styra både oss själva och samhället! Endast på *det* sättet tror jag vi kan föra vår rättmätiga sak till seger!

Han gör ett kast med huvudet, går sedan till bordet och sätter sig. Applåder från salen. *Andre ordföranden* går till talarstolen och slår med klubban.

ANDRE ORDFÖRANDEN

Mötet har hört kamrat Engelstrands förslag. Anser de närvarande att det bör upptas till diskussion?

RÖSTER

Jaa —!

ANDRE ORDFÖRANDEN

Någon däremot?

RÖSTER

Neej —!

ANDRE ORDFÖRANDEN

Anser den första frågan med ja besvarad! Jag vill alltså be dem som önskar ordet anmäla sig genast — så att vi kan överblicka om tidsbegränsning blir nödvändig

Under det följande kommer den ena mannen efter den andra fram till rampen och lämnar sina lappar som *andre ordföranden* tar emot. Bland de som anmäla sig är även *Engelstrand*.

Vänster:

FÖRSTE ORDFÖRANDEN

tar ett par steg framåt

På egna och styrelsens vägnar ber jag den ärade publiken om ursäkt för det avbrott som skett i direktör Bergmans anförande. Mötet kan själv om någon stund avgöra om avbrottet varit välmotiverat -- —

drar sig tillbaka

DIREKTÖREN

raskt åter till sin plats

Medborgare! Den fruktan för de separatistiska strävandena hos vår arbetarklass som jag för en stund sedan gav uttryck åt har tyvärr redan visat sig alltför berättigad! Det är inte längre nog med att man genom passivitet, genom strejker, försöker lamslå samhället och hindra de uppbyggande krafternas konsolidering! — man går till öppna anfall! — man söker strid på livet! Hit har nyss kommit meddelande —

begynnande kraftigt sorl i lokalen

Ja, man har nyss meddelat mig — att medan vi i lugn och fred samlats för att diskutera möjligheterna för vår kulturs skyddande — just då skapar man på andra hållet *organiserade garden* för stridens förande!

våldsamt oväsen, fyrop m. m. i lokalen; talaren ropar

Kan samhället tolerera sådant? Nej, nej, och åter nej!
Därmed skulle det underskriva sin egen dödsdom!

begynnande applåder, som talaren hejdar med en stor gest

Men om samhällsmakten inte är stark nog, om de styrande alltjämt visar samma undfallenhet som hitills för de nedrivande och omstörtande elementen! — då medborgare! — då ställes kravet på oss! Utvecklingen och vår kultur kräver det! — ja, allt vi håller heligt —: liv, egendom, hem, fred, religion! — kräver att vi offerar oss i kampen mot det onda blodet i detta såsom våra fäder alltid stått eniga mot främmande tyranni! Må ingen man, ingen kvinna, neka att ge sig själv som offer i kampen —

Under de sista meningarna kommer *Emil* upp på estraden från fonden. Han drar med sömngångaraktiga rörelser upp pistolen och höjer den. Männerna runt bordet sitta som lamslagna. *Direktören* tystnar och blir stående en sekund med armen höjd till en stor gest.

EMIL

Må ingen man neka att ge sig själv som offer i striden —

Han skjuter. Skottet åtföljes av en djup tystnad. *Direktören* sjunker sakta ihop.

EMIL

Men det var ändå inte det första offret —!

Männen störta fram. Två av dem föra ut *Emil*, som följer frivilligt och med ett sjukt leende. Den tredje faller på knä vid *direktören*. Flera män komma upp och samlas kring den fallne. Allt detta sker under en skräckslagen tystnad.

Mitten:

ESTER

stöter plötsligt undan den viskande Holterberg och rusar ångestfullt upp.

Nej, nej, nej! Det skulle vara att döda! — att döda!

HOLTERBERG

sitter kvar, hånleende

Fjolla! Ta bort det, säger jag, ta bort det!

ESTER

står flämtande vid bordet

Hur kan du? — hur kan du begära det av mig? — att jag skulle döda? Det är ju ett barn, det är levande liv! — och det vill du jag ska göra slut på!

HOLTERBERG

Vill du inte så — dra åt helvete då om det är bättre!

ESTER

Ja hellre det!

liksom i raseri

Hör du det? — jag går hellre åt helvete! Vad som helst, vad som helst! — svält, elände, allt djävulstyg som finnes i det här förbannade livet! — allt hellre än att rycka barnet ur livet!

HOLTERBERG

kastar ena benet över det andra och tänder med något darrande händer en cigarrett.

ESTER

rusar på honom, rycker från honom cigarretten och trampar på den

Du! Du! Var inte så lugn du! — *dig* skulle jag kunna döda!

HOLTERBERG

reser sig och driver henne sakta framför sig

Passa dig du — passa — dig!

så skrattar han till och vänder sig bort

Fjolla! Fjolla!

Ester tar sin kappa som för att klä sig, men åtrar sig, sätter sig vid bordet som för att hämta andan. *Holterberg* sätter sig på sängen. De sitta tysta, stirra hatiskt och väntande på varandra.

Höger:

ANDRE ORDFÖRANDEN

efter ett slag med klubban

Det ser inte ut som vi skulle behöva några tidsrestriktioner, men jag hemställer ändå till talarna att de yttrar sig så sakligt som möjligt!

Hittills anmälda är nio i följande ordning: Holmgren, Westerberg, Högberg — *Karl Engelstrand* —

sorl, viskningar; slag med klubban

Alltså *Karl Engelstrand* — Erik Andersson — Berg — Åhfelt — Svanteson och Alholm — Därpå ber jag få anmäla mig själv.

Och härmed överlämnar jag ordet åt Holmgren!

avträder till sekreteraren och Folke.

HOLMGREN

kommer upp, snurrar häftigt runt, börjar raskt

Kamrater! — jag delar inte alls inledarens åsikter om fördelen av att arbetarklassen — i detta fall vi! — skulle åta sig att bli en ny polismakt i samhället! Vi får inte glömma att det nuvarande samhället i praktiken, om inte i teorien, är identiskt med den besittande klassen. Åtar vi oss samhällets ordningsplikt så åtar vi oss våra fienders sak! Hur menar förresten inledaren att förslaget ska genomföras i praktiken? Ska vi bilda konvoj åt det dussin svartfötter som bolaget fått bruksrätten till av arbetsgivareföreningen? Eller ska vi organisera oss för att prygla upp de kamrater som i sin välmening demonstrerar för vår sak? Jag tar för givet att det återigen är något hundratal arbetslösa pojkar samlade utanför planen vid Vattenledningsvägen. Vad tror ni det skulle resultera i om vi just nu drog dit i samlad trupp för att köra bort dem? Jag bara frågar —! Vart kommer det att bära hän i framtiden om proletarietet organiserar garden mot sig självt — —?

begynnande oväsen nere i lokalen

HOLMGREN

efter några sekunders paus

Kamrater! Kam-rater —!

då larmet ökas vänder han sig rådvill om till männen vid bordet. Dessa resa sig till hälften, häpna, bestörta, och se ner till lokalen.

ANDRE ORDFÖRANDEN

rusar till talarstolen och slår med klubban

Tystnad! Tystnad!

RÖSTER

urskiljes i oväsendet

Till verkstäderna! Till verkstäderna!

ANDRE ORDFÖRANDEN

hamrar liksom i förtvivlan med klubban

Tystnad! Tystnad —!

FOLKE

rusar till talarstolen och sträcker ut armarna

Kam-rater —! Kaamraater!

HOLMGREN

Vad i helsicke —?

Han hoppar över rampen och försvinner

ANDRE ORDFÖRANDEN

till Folke

I herrans namn! — vad kan ha hänt? — de springer
ju som galningar!

FOLKE

upprörd, förtvivlad

Kam-ra-ter —! Kaaamraaater!

ENGELSTRAND

dyker till hälften upp ovanför rampen

Folke! Folke! Man påstår att Emil skjutit direktör
Bergman i kväll —!

HOLMGREN

bakom honom

Våra strejkvakter är häktade! — fabriken besättes
av militär! —

RÖSTER

ner i lokalen

Till verkstäderna! Till verkstäderna!

ANDRE ORDFÖRANDEN

Detta går åt helvete!

Han slänger klubban och hoppar ner i lokalen.
Folke följer exemplet i bestörtning och *Engelstrand*
försvinner samtidigt. Larmet lägger sig härefter
snabbt. *Sekreteraren* slår ihop sin bok, han går

långsamt fram till rampen, står där en stund och ser ut, varpå han går sakta.
Samtidigt bär man under tystnad ut *direktören* från vänster scen.
Under det följande släckes ljuset ryckvis både på höger och vänster.

Mitten:

ESTER

Har du nånsin älskat mig, Gunnar?

HOLTERBERG

Älska! — Hur fan ska man kunna älska när man inte har nånting att äta?

ESTER

Att du inte gör det nu, det förstår jag! Men har du nånsin gjort det? Älskade du mig när barnet blev till?

HOLTERBERG

Men så sluta då med de där förbaskade dumheterna! Vad tjänar det till att sladdra?

slår näven i stolen

Jag *kan* ändå inte göra nånting! Begriper du? — jag *kan* inte!

ESTER

med långsam, entonig röst

Nej, du har aldrig älskat mig! — inte ens då! — annars skulle du inte begära att jag skulle döda barnet! Ett

barn som blivit till i kärlek kan man inte vilja döda! — Men du älskade intel! — för dig var alltsammans bara lek och förströelse! — och jag bara ett fruntimmer! — en hona! — vilken som helst! —

sitter alltjämt kvar, men ger med en spontan kroppsrörelse uttryck åt äckel och förtvivlan.

Åh, min gud, varför blev jag kvinna? — kvinna! — en eländig hjälplös stackare som måste sätta barn till världen! Varför fick jag inte bli en man som mina bröder? Männen är lyckliga! Männen får arbete! Männen får strida! Men jag! — Åh varför, varför kunde inte jag fått bli en man som mina bröder —?

Hon reser sig och går sakta, med kläderna på armen, ut.

Ridån faller.

VI. GATAN OCH ENGELSTRANDS KÖK

Vänster: Engelstrands kök med entrén till rummen. Höger (något mer än halva scenen): gatan. Den sträcker sig i fonden bakom den vänstra scenhalvan och går i svag lutning uppåt mot högra avantscenen, där den tänkes fortsätta bakom kulisserna. Den avgränsas i fonden av ett grovt träräck. På andra sidan räcket är ett djup, ur vilket det lyser svagt som nerifrån en lägre gata. På andra sidan djupet övre delen av lagerhus, belysta svagt av ljuset nerifrån; ovanför dem knappast skönjbar himmel. Nere i lutningen, nästan bakom vänstra scenhalvan, står en gaslykta av gammal modell, och under den, intill räcket, ligga ett dussin packlådor.

Gatan:

En kvinna kommer nervöst, tätt följd av *en man* med käpp från höger. Hon stannar beslutsamt och stirrar utmanande på mannen. Även han stannar, men skrattar lågt.

KVINNAN

Men hör ni inte vad jag säger, min herre? — jag önskar inte något sällskap!

MANNEN

Men jag kan verkligen inte tillåta er att gå ensam genom de mörka fabrikskvarteren — det kan vara riskabelt!

KVINNAN

Det märks nog — när jag inte får gå i fred för er!

MANNEN

Om ni vore lika hygglig som kvick ändå!

KVINNAN

stampar med foten

Vill ni lämna mig eller inte?

MANNEN

Det är alldeles omöjligt, förstår ni väl! sen jag nu lärt känna er!

KVINNAN

med ett ofrivilligt skratt

Ni är då den omöjligaste mänska jag råkat ut för!

Hon vänder sig som för att fortsätta neråt. I samma ögonblick knattrar, på långt avstånd, en tät följd av skott. *Kvinnan* hejdar sig, blir förskräckt stående. *Mannen* stiger fram till hennes sida. Båda se åt djupet. Skjutandet upphör.

KVINNAN

Vad i himlens namn — vad är det?!

MANNEN

Det lät som skott!

KVINNAN

Skott?

MANNEN

Jag undrar — Det är däråt som Fürster och Schyltzes verkstäder ligger — —

Sorl, tramp, otydliga fjärran rop som från en stor människomassa i rörelse; strax efter klappret av hästhovar; bilhornssignaler.

KVINNAN

Herre gud! Hör — !

visar tecken till att vilja springa åt höger

MANNEN

griper henne i armen

Men var inte rädd då! — det är ju därnere — på nedre gatan!

De flytta sig fram till räcket och se ner

MANNEN

Tänk nu om ni fått gå ensam! — då hade ni varit rakt inne i pöbelhopan nu!

KVINNAN

Kom! Låt oss gå, för guds skull!

MANNEN

Nej vänta! — det här artar sig att bli spännande! Se bara! — nu gör ridande polisen chock! — Och där! —

tre bilar fulla med konstaplar! — Nej för tusan det är ju militär i stormhjälm!

De förbli stående och se ner. *Kvinnan* håller sig litet undan, men *mannen* lutar sig intresserad över räcket, fast behåller sitt grepp om hennes arm.

Köket:

Ester kommer in utifrån, ser sig skyggt och trött omkring, stannar obeslutsamt mitt i köket. *Fru E.* kommer strax från rummen, till vilka dörren står öppen.

FRU E.

Kära barn, du kom ändå tillbaka!

ESTER

nickar trött jakande

FRU E.

Ser du: det visste jag att du skulle! Du kunde helt enkelt inte bli borta!

ESTER

Jag kunde inte det — nej —

Det är i alla fall bra svårt att ta livet av sig!

FRU E.

Barn! Barn!

ESTER

börjar dra av sig kappan, hejdar sig i rörelsen

Mitt liv förresten! Nej, det hade inte spelat nån roll!

Men det var barnet — Om jag kunde tagit mitt liv utan att ta barnets så skulle jag kanske gjort det!

FRU E.

Det hade ändå varit omöjligt!

ESTER

ser åt henne

Varför — omöjligt?

FRU E.

Därför att — du är min dotter, du är en av oss! Och vi kan inte göra nånting som vi inte gör av kärlek!

ESTER

Kanske, kanske —

drar av kappan, sätter sig

Vet du — det är ändå bra underligt! — sen jag tänkte på att göra slut på allt känns det som om all kärlek jag haft för Gunnar, eller för någon annan mänska, övergått i barnet. Och ändå finns det ju inte ännu — det finns inte!

FRU E.

Jo, det finns!

Men tänk inte mera på det, barn: nu måste du först ha något att äta!

Hon ställer åter fram tallrikar etc. och bär sedan undan Esters ytterkläder. Ester äter under det följande, först apatiskt, sedan med större lust.

Gatan:

Två män komma från vänster och skynda halvspringande ut till höger. Mannen och kvinnan se efter dem; hon tyr sig närmare till honom och han lägger då armen beskyddande kring hennes skuldror.

KVINNAN

Nej, nej! — låt oss gå nu! — jag är rädd!

MANNEN

Ja, vi ska gå! Men inte behöver du vara rädd — nu!

Innan de två hunnit i rörelse komma ytterligare fyra flyende från vänster, bland dessa biträdet från scen III. Den förste stannar intill räcket.

DEN FÖRSTE

Se där! — de djävlar! — de gör chock nu igen!

DEN ANDRE

griper en av de mindre packlådorna och lyfter den som för att slunga den över räcket.

DEN TREDJE

Din idiot! — låt bli det där! Vad ska det tjäna till nu?

håller tillbaka den andre

Det skulle bara dra hit kosackerna! —

BITRÄDET

kommer sist

Folke Engelstrand blev skjuten! — såg ni det? Han skulle just till att tala — —

DEN FÖRSTE

i det han vänder sig om

Det var fler än han som åkte! Holm också —!

han fortsätter sin rörelse och skyndar åt höger

DEN ANDRE

slänger lådan i gatan

Och Westberg! Förbannelse —. Förbannelse! —

Skyndar i väg. *Biträdet* och *den tredje* följer efter.

KVINNAN

Vilka förskräckliga människor!

MANNEN

Pöbel!

för henne, med armen om hennes liv, ut åt höger.

Köket:

ESTER

ser upp

Är inte pappa hemma?

FRU E.

Nej, han gick ändå till mötet i kväll! Och det gläder mig! — då har han snart blivit sig själv igen!

ESTER

Men tror du — det dröjer länge innan han kommer igen?

FRU E.

För mig får det dröja hela natten — för nu är jag säker på att han kommer att vara glad — trött, glad, full av prat! — *när* han kommer!

ESTER

Ja kanske — jag hoppas det —

Hon börjar äta igen. *Fru E.* står kvar bakom stolen och stryker henne stundom ömt över håret.

Gatan:

Engelstrand och *Folke* komma upp från vänster. Den senare går med en viss svårighet, stödd av den förra, och stannar plötsligt som om han gripits av yrsel.

ENGELSTRAND

Nej stanna inte! — vi måste gå vidare, Folke!

FOLKE

Men jag vill vila en stund. Seså, låt mig sitta här — gör sig lös och sjunker ner på en låda, för mekaniskt vänster hand till bröstet som om han har håll.

ENGELSTRAND

Är du träffad nån annanstans — än i armen?

FOLKE

flyttar handen till höger överarm

Nej, nej då —!

ENGELSTRAND

Låt mig äntligen se — —!

FOLKE

Det är inte farligt — det blöder inte ens!

vänder oroligt sitt ansikte mot räcket

Hör du? — Hör!

ENGELSTRAND

Det är en bil som sätter i gång.

FOLKE

Nej, nej, se efter då! Varför står du där? Se efter vad som händer därnere nu!

ENGELSTRAND

lyder motvilligt

Men det händer ingenting, Folke! — det är alldeles stilla nu! Några patruller har bildat kedja över gatan, men förresten syns det inte en enda mänska —

FOLKE

Jag hör ju ändå, jag hör —

ENGELSTRAND

Vad hör du?

FOLKE

Åh, varför, varför fick jag inte tala? Om jag bara fått tala så hade ingenting hänt! Varför, varför började man skjuta —?

ENGELSTRAND

Tänk inte mer på det, Folke! — vila bara, vila — så vi kan gå snart!

FOLKE

Men tror du inte, säg — tror du inte allt gått bra bara jag fått tala? Om jag bara fått säga några ord —

ser åter mot räcket

Men hör du inte då? — det är nån som ropar!

ENGELSTRAND

Nej, det hörs ingenting, inte det minsta!

halvdämpat utbrott bortåt

Förbannelse!

FOLKE

Vad säger du?

ENGELSTRAND

Ingenting, ingenting —

FOLKE

Kom och sätt dig här, far — det verkar så oroligt när du står upp!

när Engelstrand satt sig

Så där ja, låt oss sitta i lugn och ro en stund! Jag har hela kvällen velat säga dig en sak: att jag blev glad, mycket glad när du kom till mötet! Det har varit som en anklagelse mot mig att du inte velat vara med de sista månaderna!

ENGELSTRAND

Men det var det inte, Folke —

FOLKE

ser plötsligt uppåt med innerlighet

Det *kunde* inte vara så! Du har ändå varit med mig när jag talat! Det är dina drömmar som värmt mig! — och trots allt — trots allt! — är jag glad för att jag äntligen fick lära känna dem! Om du bara visste hur smått och futtigt allting var innan dess! — innan Schmidt berättade allt om den natten jag föddes —

ENGELSTRAND

reser sig häftigt

Schmidt! Den djävulen!

Det var *han* som gjorde Emil galen! — han med sitt lömska hat!

FOLKE

Och ändå gav han mig framtiden!

ENGELSTRAND

Framtiden —?

FOLKE

Tack vare honom förstod jag *hur* stor vår sak är! —
hur högt drömmarna måste spännas!

ENGELSTRAND

Tror du ännu? — fast allt detta hänt!

FOLKE

Just därför!

lutar sig bakåt, talar självupptaget

Efter segern kan man sitta lugnt — när man har lyckan behöver man inte mera! Men efter olycka och nederlag måste man kämpa, och när allt ser mörkast ut! — när allt är sorg, elände, förtvivlan! — då måste man tro på framtiden, annars går man under! Det är *därför* vår sak är stor! därför att den håller framtiden levande —

faller i tankar, sittande i samma ställning

En flyende, »Den fjärde», skyndar förbi. Engelstrand följer ett par steg

ENGELSTRAND

Hallå! Hallå! stanna —!

DEN FLYENDE

hejdar sig ovilligt

Vad är det frågan om? — vad vill ni?

ENGELSTRAND

Hjälp mig för guds skull! Min son här är skadad!

DEN FLYENDE

slår från sig och skyndar bort

ENGELSTRAND

Fega kräk! — förbannade fega kräk!

FOLKE

liksom uppvaknande

Vad? Ropade du nåt, far?

Engelstrand vänder sig om. Innan han hinner svara kommer *Schmidt* nerifrån. De båda männen stirra på varandra en stund; slutligen vänder sig *Schmidt* till *Folke*.

SCHMIDT

Du blev inte så svårt träffad som jag trodde, Folke?

FOLKE

I armen bara — här uppåt —!

SCHMIDT

Jag fruktade det värsta när jag såg dig falla från vagnen. Och så kom du undan också, fast polisen gjorde chock just för att få tag i dig!

FOLKE

I mig, säger du! — varför just i mig?

SCHMIDT

Ja, du vet väl att polisen alltid har sina egna föreställningar om allt som händer! — du är enligt deras mening ledare för ett stormgarde eller dylikt —

FOLKE

Nej, nej —!

sitter en stund med bakåtböjt huvud, som en sovande

SCHMIDT

Mänskornas vidskepelse måste ju ta sig form på något sätt —

ENGELSTRAND

har hatfullt, steg för steg, närmat sig Schmidt

Är du nöjd nu?

SCHMIDT

vänder sig sakta om

Nöjd! — med vad?

ENGELSTRAND

Med allt djävulskap du ställt till! — med Folkes olycka! — med Emils galenskap!

SCHMIDT

Varför skyller du allt ont på mig?

ENGELSTRAND

Därför att det är du som med dina hatpredikningar väckt det onda inom mänskorna!

SCHMIDT

Med allt som jag sagt och gjort har jag bara haft goda avsikter!

ENGELSTRAND

Som kommit mänskorna att mörda varann!

SCHMIDT

Men du själv, Engelstrand — sköt inte du med?

ENGELSTRAND

På dig ja! — på *dig* sköt jag!

SCHMIDT

Och så förundrar det dig att andra skjuter!

skrattar till ironiskt

Alla har goda avsikter! — alla vill goda gärningar! — och just därför skjuter de ner varann!

FOLKE

uppvaknande

Nej, nej, Schmidt —

SCHMIDT

Sentimentalitet har aldrig gjort någe gott! Det är stål och bly, järn och sten, som gör det goda! — det är kampen, hatet, kriget som visar mänskornas lust att göra gott för varann!

rusar till barriären, pekar neråt

Se bara! — där! Varje stormhjälm därnere är en symbol för det godas seger! Först när mänskodjuret griper till vapen för att döda har det fått styrka till det goda! Ur eld och död, ur kaos och förstörelse, stiger det nya samhället och den nya fria mänskan! Kamp, kamp, kamp — —

han lyfter upp en av de mindre lådorna och kastar den över barriären, står så stilla och lyssnar neråt. Man hör slamret efter några sekunder; strax efter knattrar ett skott.

SCHMIDT

ryggar bakåt, men skrattar till triumferande

Hörde du? — där talade framtiden igen! Den visslade mot himlen! Den hänade gudarna! Mänskan är fri! — hörde du inte att den sjöng det, den där kulan? — fri, fri att döda, fri att förneka, fri att bygga sin värld!!

ENGELSTRAND

för handen till fickan och drar till hälften upp sin pistol

Om det var framtiden som talade! — så kan den tala en gång till!

FOLKE

reser sig ansträngt och griper fadern i armen

Nej, nej pappa! — och du också Schmidt! — ni har fel, båda två har ni fel! Ni förstår inte varann! — inga, inga förstår varann! Men vi som förstår! — vi måste tala! tala! — hör ni det? — vi måste tala och få mänskorna att förstå, att inte tröttna, inte hata, inte förgöra varann! Vi måste tala för framtiden — —

grips av en hostattack, tar sig för bröstet, vacklar

ENGELSTRAND

stödjer honom och hjälper honom tillbaka till lådan

Stilla Folke! — var stilla!

vänder på huvudet

Skaffa en bil, Schmidt! Fort, fort för satan! — om du ännu är en mänska så skaffa en bil!

SCHMIDT

nickar jakande och skyndar bort

Var lugn du bara! det kommer!

FOLKE

efter en stunds flämtande tystnad

Är det inte som jag säger, far? — om människorna bara förstår varann då blir allt enkelt?

ENGELSTRAND

Ja, ja, men var tyst nu, Folke!

FOLKE

Om man förstår att det är för framtiden vi arbetar — kan man då motarbeta oss?

ENGELSTRAND

Nej — för guds skull — —

FOLKE

Och när vi ändå vill allas lycka! allas väl! allas glädje!

ENGELSTRAND

Men Folke då! — du orkar inte mera nu!

FOLKE

allt febrigare

Men jag måste tala! tala! Hur ska man kunna förstå varann om man inte talar? Vi arbetande! — vi måste tala! — för att alla ska arbeta! alla ska bli lyckliga! — alla ska besitta jorden! —

försöker krampaktigt resa sig

Hör bara, hör! — nu ropar de!

ENGELSTRAND

håller honom kvar

Nej, nej, det är ingen som ropar!

FOLKE

Men jag hör ju! Se efter då, se efter —!

ENGELSTRAND

reser sig och går, förtvivlat vridande händerna, till
räcket

Här finns ingen enda mänska! Allt är lugnt — allt
är stilla —

FOLKE

spänner sig, men trycker huvudet hårt bakåt mot
lådorna.

Ja, kamrater! jag hör! jag hör! Och jag vill tala! Till
er, till alla! Det är vi som förstår, vi som arbetar, vi
som kämpar! det är vi som bär framtiden i oss till män-
skorna! Framtiden! — ingen orätt, ingen olycka! ingen
ofrihet! ingen kejsare! — framtiden, framtiden —

ENGELSTRAND

går oroligt spanande åt höger

Kejsare!

Min gud! — varför kommer ingen?

FOLKE

Hör mig kamrater! — vi måste förverkliga ordningen!
Striden måste bli slut! Vi måste förverkliga ordning-en!

Han tystnar, sjunker sakta ihop och blir stilla, orörlig.

I samma ögonblick *Engelstrand* vänder sig åt vänster komma *två civila polismän* nerifrån. *Engelstrand* skyndar mot dem.

ENGELSTRAND

Hjälp mig för guds skull! min son här är sjuk! Kan nån av er skaffa en bil?

Polismännen stanna och se från *Engelstrand* till *Folke*

DEN FÖRSTE

Er son, säger ni? Vad heter han?

ENGELSTRAND

Folke Engelstrand —

DEN ANDRE

stiger fram till *Engelstrand*

Det är just honom vi söker. Och er också, för den delen, om ni är hans far!

DEN FÖRSTE

böjer sig över *Folke*

Folke Engelstrand!

rycker bestört till

För tusan! — mannen är död!

lutar sig djupare ner och undersöker Folke

ENGELSTRAND

Nej, nej! Han har svimmat! Han är bara skjuten i axeln — i axeln, säger jag!

DEN FÖRSTE

Blöder man ur bröstet om man är skjuten i axeln? Det var märkvärdigt! — ett skott i högra armen, och ett rakt genom vänstra lungan, om jag inte misstar mig! Hur fan kan han ha kommit ända hit?

ENGELSTRAND

Det är inte sant! — han är inte död!

sliter sig loss och kastar sig ner framför Folke

Folke, Folke! — hör du? — min gosse! min son! Min stora, kära, tappra gosse! — hör du mig inte?

rör förtvivlat vid honom

Hör mig! Du, du, du! Hör mig! Det är ju jag, din far; det är bara jag, Folke —!

DEN ANDRE

lägger handen på Engelstrands axel

Seså! lugna er Engelstrand! — det tjänar ingenting till!

Och förresten —: man kan inte påstå annat än att han själv bär skulden!

Den förste polismannen gör ett tecken åt den andre, vilken därvid går fram till räcktet och blåser i en pipa.

ENGELSTRAND

omedveten om allt omkring sig

Du, du! Min son! Du som skulle förverkliga drömmarna! Tusenårsriket! Lyckoriket! Seklernas förhoppningar! Du Folke, Folke, som skulle segrat! — som skulle ge mänskorna rätten och lyckan! Du är inte död! — nej, det är inbillning! — du lever! — du lever!

Han kryper med ett stönande ihop. De andra stå tysta, väntande.

Köket:

ESTER

stiger plötsligt upp och vankar av och an

Jag kan inte äta mera! Och förresten är jag orolig! Jag undrar vad pappa ska säga när han finner mig hemma igen?!

FRU E.

Var lugn du! — han har redan ångrat sin överilning!

ESTER

Är du säker på det?

FRU E.

Ja. Och har han inte, så kommer Folke snart att prata förnuft med honom!

ESTER

med en aning av bitterhet

Folke ja! — gullgossen!

FRU E.

Du ska inte vara avundsam för att vi gamla tänker så mycket på honom. När du själv fått ditt barn ska du förstå att det är något särskilt med ens förstfödde!

Ester ler blekt och fru E. fortsätter inspirerat

Ser du! — om man också ger sin kärlek lika åt alla — så ser man ändå alla sina drömmar och förhoppningar förkroppsligas i den förste! Det är därför Folke blivit den han är —: min stora, tappra, kloka gosse! Och om du bara kunde drömma om vad jag kände första gången jag hörde honom tala! — när hundratals människor satt tysta och lyssnade! — när hundratals ögon såg på honom! Mitt hjärta höll på att springa sönder av jubel! jag ville skrika: se där, det är *min* son, min fattigdoms och min rikedom, min kärleks son! Åh, att höra sin son tala till människorna!

ESTER

går plötsligt till *fru E.*

O, mamma, mamma! — vilken styrka du måste haft för att kunna känna så mycket!

De stå tysta, förenade.

Gatan:

En bil tutar.

DEN FÖRSTE POLISMANNEN

Seså, Engelstrand! — vi måste ge oss i väg nu!

ENGELSTRAND

reser sig häftigt

Åh förbannelse! — förbannelse över er — över alla!

Ridån faller.

VII. ENGELSTRANDS LÄGENHET

Hemmet utarmat; det enda som finns kvar av de gamla sakerna: radion och bokhyllan i fonden. Fotogenbelysning som i första scenen; ljuset i yttre rummet och köket dunkelt.

Barnmorskan och *fru E.* komma ut från inre rummet; fru E. sist, stänger försiktigt dörren efter sig.

FRU E.

Nå, gud ske lov! det är över nu! Men var det inte bra nära att det gått illa?

BARNMORSKAN

Nja, det är det i de flesta fall och det här var inte värre än många andra jag haft!

börjar plocka ner diverse saker i en väska på bordet, men hejdar sig och ser upp.

Flickan är klen av nervositet och ängslan — och dålig näring, vad?

FRU E.

liksom skamset

Vi har inte haft det så lysande de sista månaderna, som ni kanske vet —

BARNMORSKAN

Jag vet, jag vet! den där förbaskade strejkhistorien tog kål på hela familjen! Men det kan inte hjälpas! — flickan *måste* helt enkelt ha god omvårdnad och absolut vila i minst fjorton dar! Förstått?

FRU E.

Jag ska göra mitt bästa!

i det hon går mot köket

Får jag inte ställa fram en smörgås och ett glas mjölk? Ni har ändå inte fått en bit på sex timmar!

BARNMORSKAN

Tack, jag säger inte nej! Resten av honoraret kan vi vänta med tills bättre tider om det blir nån gång —

Fru E. fortsätter ut till köket; hon serverar på en bricka och bär slutligen in det. *Barnmorskan* packar färdigt och börjar sedan ta för sig.

BARNMORSKAN

Nå — Engelstrand blev ju i alla fall frikänd i går, inte sant? Alltid nån ljusning?

FRU E.

Ja, det skulle varit förfärligt om han också blivit dömd till fängelse —

BARNMORSKAN

Har han utsikter att få arbete nu då?

FRU E.

Jag — vet inte —

BARNMORSKAN

Men vad tror han själv?

FRU E.

Vet inte!

BARNMORSKAN

Vet ni inte?

FRU E.

ger plötsligt efter för sin upprördhet

Ja, förstår ni inte? — jag vet ingenting alls! — inte om han kommit ut! — inte var han är! — inte om han lever en gång! Han har inte varit hemma ännu!

BARNMORSKAN

Så — så —

betraktar fru E., vilken nervöst vänder sig bort

Vet ni fru Engelstrand — ni skulle behöva vila ni också!

FRU E.

Prat! Tids nog blir det vila för mig med —!

BARNMORSKAN

Sälj radion och böckerna där och skaffa er åtminstone fjorton dar —!

FRU E.

Det är hans radio — och Folkes böcker — Folkes —
med en tvär skiftning

Nåja! kommer han inte snart så åker de där sakerna
också! — det kan inte hjälpas!

BARNMORSKAN

Rätt så! Sentimentaliteten är alldeles för dyr för
fattiga människor!

FRU E.

Lika dyr som drömmar!

BARNMORSKAN

Och barn då?

FRU E.

Ja, barn är också dyra — men på ett annat sätt!

går plötsligt mot inre rummet

Förlåt om jag lämnar er ett tag! Jag måste se om hon
sover ännu —

smyger tyst genom dörren och drar till den efter
sig

Barnmorskan äter färdigt. *Engelstrand* kommer in
i köket. Han stiger fram till mitten, stannar, ser sig
liksom förvirrat omkring och lägger mekaniskt från
sig hatten på diskbänken; går därpå med ett snabbt
ryck till rumsdörren; stannar åter, stirrande dels
på barnmorskan, dels kring rummet.

BARNMORSKAN

God dag Engelstrand — Gratulerar till friheten!

ENGELSTRAND

gör en halv retlig gest, men svarar inte

BARNMORSKAN

Fast ni tycks inte vara så värst glad åt att komma hem!

ENGELSTRAND

Glad — åt detta — —?

plötsligt tvärt till barnmorskan

Men vad gör *ni* här?

BARNMORSKAN

Ja, vad brukar jag vanligen göra hos folk —?

ENGELSTRAND

rycker häftigt till

Nej, inte det också!

BARNMORSKAN

Jovisst — Ni har fått en dotterson i dag — en stackare på två och nio bara, men frisk och välskapt och färdig att äta upp sig — om ni bara ser till att han får tillfälle!

ENGELSTRAND

står en stund och stirrar tyst mot inre rummet

Förbannat! Det hade varit bättre om jag fått några år på Långholmen!

BARNMORSKAN

Ni borde skämmas, Engelstrand!

ENGELSTRAND

rör sig härefter kring golvet, men ser ofta mot inre rummet

På »holmen» borde man fått lugn och ro åtminstone! — fred för allt förbannat prat! — alla idioter! — allt bråk! —

BARNMORSKAN

Är ni rädd för att behöva ta i på nytt —?

ENGELSTRAND

Rädd! — rädd! Nej, det äcklar mig bara! — det är så helvetiskt meningslöst allting!

Två söner förlorade! — hemmet skövlat! — Och så går en tanklös slyna och sätter barn till världen! — här! — mellan nakna väggarna!

BARNMORSKAN

Jag har sett barn komma till i bara lumpor och ändå skrika lika friskt. Och nu när det snart är jul borde ni

förresten tänka på att en unge kan födas i ett stall och ändå bli en världsförlossare — —

ENGELSTRAND

stannar

Tig! Tig för helvete!

BARNMORSKAN

med en axelryckning

Som ni vill! Jag har gjort mitt — och nu blir det er tur att ta vid!

går till inre rummet och gläntar på dörren

Fru Engelstrand —

Engelstrand skyggar först bakåt, liksom förskräckt vid tanken på att träffa hustrun, vänder sig så tvärt om, går ut i köket; han griper sin hatt, men ångrar sig, slänger den och blir tjurigt stående. *Fru E.* kommer ut.

BARNMORSKAN

i det hon hämtar sin väska

Jag ska gå nu, fru Engelstrand. Er man är därute i köket för resten —

FRU E.

Äntligen!

kommer fram och trycker barnmorskans händer

Ännu en gång — ett hjärtligt tack för all hjälp och vänlighet, fru Lundin! Ni är en bra mänska!

BARNMORSKAN

Prat! Men jag hoppas ungen i framtiden ska få orsak
att tacka för att jag hjälpt honom till världen!

Adjö och lycka till!

går ut genom köket

Adjö Engelstrand! Var nu en förnuftig mänska —

hon går

Fru E. går fram till dörren och står där tyst tills
Barnmorskan försvunnit.

FRU E.

Välkommen hem igen, Karl. Jag är mycket glad åt
att du blivit fri.

Engelstrand vänder sig bort

FRU E.

Eftersom du inte kom i går redan förlorade jag allt hopp
och ännu i morse när jag läste det i tidningen vågade
jag inte tro det.

Men varför vänder du dig bort så där? — är du inte
själv glad?

efter en kort paus

Kan du inte förlåta att jag inte kom och hämtade dig
i går? Du förstår väl — när du sett fru Lundin! — vad
som hänt här?

ENGELSTRAND

Den där slynan — —!

tystnar tvärt, vänder bort ansiktet igen

FRU E.

Nej Karl, — Karl —!

ENGELSTRAND

Tig då, tig! jag säger ju ingenting!

han snurrar runt och gör ett slag över köket, som försöker han lägga band på sig, men stannar igen och brister ut.

Den där slynan! — det fattades bara att jag skulle hitta henne och hennes unge här! Förr var hon aldrig hemma, då gav hon fan i oss, i hemmet, i allting! bara för att ränna ute och ställa till sattyg! Men nu! — *nu* duger det att ligga här! Och det har *du* tillåtit!

FRU E.

Skulle jag kört ut min dotter att föda sitt barn på gatan eller på kommunens bekostnad? Begär du det av mig — *du*?

ENGELSTRAND

vänder sig upphetsad bort och tiger

FRU E.

Och förresten är det vi själva — du och jag! — som bär skulden för att hon inte trivdes i hemmet förr!

ENGELSTRAND

Vi?

FRU E.

Ja. Hon älskade oss alla, men vi satte pojkbarna fram-

för henne, och Folke framför Emil. Vi delade aldrig rättvist, vi höll aldrig tillsammans riktigt, vi fem, och det var därför —

hårdare i det hon stiger fram ett par steg

Hör du det Karl! — det var därför som det sen gick som det gick. Ingenting av allt detta hade hänt om vi nånsin försökt förstå Emil — hans mod, hans längtan att vara med oss! — eller om vi inte behandlat Ester som en oansvarig flickslyna! Hur mycket ont har inte vi gamla människor åstadkommit med vårt oförstånd, vår självtillräcklighet?

ENGELSTRAND

Nog nu — nog!

FRU E.

Ja, det är nog nu! vi kan inte komma längre!

Engelstrand ställer sig att se ut genom fönstret.

Fru E. kvar bakom honom, verkar orolig och talar slutligen mildare.

FRU E.

Var har du varit sen i går, Karl?

ENGELSTRAND

Ute —

FRU E.

Men var? Har du förresten fått nånting att äta? Ska jag ställa fram en smörgås?

ENGELSTRAND

Behövs inte!

tummar nervöst på sin hatt

FRU E.

Om du vore hungrig skulle du äta när det finns mat!
Ingenting blir bättre av att man svälter i onödan!

går plötsligt fram och tar hatten

Seså, låt hatten vara! Du går inte ut just nu ändå!

fortsätter till utgångsdörren, där hon hänger upp
hatten och vänder sig sedan mot honom igen.

Karl! Minns du för trettio år sen?

ENGELSTRAND

När jag först kom in trodde jag att allting sen dess
bara varit en dröm! Vi hade fotogenlampor då också!

FRU E.

Jag tänkte inte på fotogenlamporna! Vad spelar det
för roll vad slags lampor man har? Jag tänkte på ditt
ansikte när du kom in till mig! — jag tänkte på vår lycka!

ENGELSTRAND

Lycka! Förgången lycka!

i ett utbrott av förtvivlan

Och efter trettio år av arbete är detta allt som finns
kvar! Tomma, nakna väggar! — bara golv! — En son i
fängelse! — en död! — arbetslöshet! — hopplöshet! —

armod! — Vad i helvetet tjänar det till att tala om förgången lycka inför allt detta?

FRU E.

Jag har tänkt på det i dag — när Ester fick sin pojke!

går mot rumsdörren

Vill du inte se honom, Karl?

ENGELSTRAND

Nej!

FRU E.

Han är mycket rar. Och hon har tänkt kalla honom Folke!

ENGELSTRAND

Det angår mig inte!

Fru E. står i dörren och betraktar *Engelstrand* ett ögonblick sedan vänder hon sig om och går över yttre rummet tyst in i det inre. *Engelstrand* går efter men stannar i yttre rummet, seende mot det inre och liksom kämpande med sig själv; han stiger slutligen till bokhyllan och rör skyggt vid bokryggarna. *Fru E.* kommer ut, stänger efter sig.

FRU E.

Hon sover fortfarande. Vi måste vara tysta.

går och sätter sig vid bordet

Ja, du förstår nog! — jag har sparat böckerna därför att det var Folkes — och radion — för att du tyckte om den! Allt annat har ätits upp de sista månaderna.

ENGELSTRAND

Jag trodde inte ens jag skulle hitta dig här i gamla lägenheten! Hur har du kunnat behålla den?

FRU E.

Fråga mig inte! — det har gått ändå!

ENGELSTRAND

kommer fram

Men hur tror du det ska gå — härefter?

FRU E.

Det måste gå, det *måste*!

ENGELSTRAND

Om jag inte får något arbete — i den här depressionen — och med mitt namn?

FRU E.

Så kan *jag* få det! Och sen Ester! Och du får vara barnpiga!

då Engelstrand vänder sig bort

Nej, Karl, Karl! Vänd dig inte bort! Vad spelar det för roll *hur* man lever, bara man lever? Sysslan är likgiltig! Livet är det värdefulla! Och vi måste leva, Karl, vi måste —!

ENGELSTRAND

Det finns det ingenting som bestämmer —!

FRU E.

Jo det finns det: livet inom oss!

Nej, vi får inte vi kan inte, förtvivla Karl! Det är jul snart. I morgon och övermorgon säljer vi det som vi har kvar — radion, böckerna, sekretären därinne! — och klarar oss så över julen, och kanske vi får litet över till nyåret att hyra en mindre, billigare lägenhet för. Sen måste det gå på något sätt! Jag kan få arbete på Södra tvättinrättningen. När Ester slutat amma hittar hon alltid något. Och du — du måste finna nån utväg! Åh Karl, allt ska ännu bli bra!

ENGELSTRAND

Det är mig likgiltigt hur det går! Allt är likgiltigt! — jag själv! — livet! —

FRU E.

Medan vi hade det bra! — medan allt gick oss väl i händer! — då höll jag också på att bli likgiltig! Men nu! — nej, nej, nej! Och för dig får inte heller nånting vara likgiltigt!

ENGELSTRAND

Så, så —

FRU E.

Ester har sin pojke! Jag har Ester och hennes pojke! Och du har oss alla tre att leva för! Det är nu, just nu, när vi förlorat allt som vi har något att leva för!

ENGELSTRAND

i det han vänder sig bort

Det sa Folke också! — det ja!

ESTER

ropar svagt ini rummet

Mamma! Mam-ma-!

FRU E.

Jag kommer!

ESTER

i det ögonblick fru E. öppnar dörren

Vem talar du med därute?

Fru E. stiger in. Dörren blir öppen och ljuset inifrån faller ut. *Engelstrand* går fram så långt som till bordet. Han försöker se in i inre rummet. Han skruvar ner lampan och flyttar sig för att få bättre sikt. Men i samma ögonblick fru E. synes i ljuset inifrån drar han sig undan.

FRU E.

stående i dörren

Karl! Varför har du skruvat ner lampan?

ENGELSTRAND

Det förbannade fotogenljuset pinade mig.

FRU E.

Ester vill tala med dig.

intet svar

Hon frågar om du inte vill se hennes pojke!

intet svar

Varför svarar du inte? Kommer du?

ENGELSTRAND

Nej!

Fru E. stiger ut och stänger dörren efter sig. (Under det mörker som nu råder på scenen ett ögonblick, utom kring bordet med den svagt brinnande lampan, intar *Emil* tyst sin vanliga plats i fönsterkarmen och *Folke* ställer sig vid bokhyllan, bläddrande ljudlöst i en bok).

FRU E.

Men hör du inte, Karl? — Ester vill tala med dig!

ENGELSTRAND

Det angår mig inte!

FRU E.

Åh du! — om du nånsin älskat dina barn! — inte bara drömt om ära och lycka för egen del! — då skulle du nu svarat annorlunda!

hon går in i inre rummet igen, stänger.

Engelstrand ensam. Han stiger fram till bordet, sträcker ut handen liksom för att tända lampan, men ger i stället uttryck åt sin inre nöd.

ENGELSTRAND

Folke! — Emil! — det är inte sant —: jag älskade er, jag levde bara för er! Åh, om ni kunde höra mig nu! Om ni kunde tala till mig!

Ljus börjar sakta koncentreras kring Folke och Emil.

ENGELSTRAND

står med händerna knutna mot bordet, huvudet bakåtböjt, ögonen slutna; lågt

Folke! Folke!

Han darrar till, för händerna, liksom förvirrad och skrämnd, upp mot ögonen, och svänger sedan plötsligt runt. Då han först får se *Emil* tumlar han bakåt ett steg.

Emil! I himlens namn! — har du rymt?

Så får han syn på *Folke*. Då blir han stående med händerna knutna mot bröstet.

Folke — Folke — —!

Därpå skrattar han lågt, halvt förvirrad, halvt skrämnd

Nej, det är ju inte verklighet, det här; det är en dröm! Inte sant Emil? — Folke finns här inte! — Folke är död! Men du — du —! Hör du mig inte? Du är ju inte död! — du kan inte gå igen! —

Står stilla och stirrar mot Emil, vänder sig bort

För satan! — håller jag på att bli galen? Anna! Anna!

Han skyndar mot inre rummet, men stannar, gripen av en ny impuls vid radion och skrattar till.

Nej, vänta, vänta! — vi ska ha kvällsnyheterna! — eller musik! — precis som förr — vi tre, vi tre! — eller också ska spökena dra åt helvete igen!

Han skruvar på radion, blir stående där

RADION

— som sagt: det förra århundradet, som kan betraktas såsom upplysningstidevarvets, den rationalistiska tidens, kulmen, levde ideologiskt på en till ytterlighet driven skepsis och förnekade absolut allt värde hos det som inte var vetenskapligt eller historiskt bevisbart —

ENGELSTRAND

Hör ni? — det är precis som förr —: vi tre och så radion! Allt annat är lögn! — en dröm! — detta är verklighet — detta — detta!

RADION

Denna skeptiska hållning intog man naturligtvis också gentemot Kristusmyten. Eftersom man förnekade den historiska verkligheten — förnekade Josefs och Marias existens, jungfrufödseln, Betlehems stjärna, De tre vise männen från Österland och så vidare! — så förnekade man också det inre värdet i myten. Man betraktade den såsom en gången, barnslig tids vidskepelse, som i mörka syften utnyttjades av prästerskapet och kyrkan. Detta betraktelsesätt intensifierades ytterligare med den så kallade materialistiska historieuppfattningens tillkomst och den marxistiska socialismens utbredning bland massorna. Och ändå är denna socialism i sig själv starkt beroende av just kristendomen och kristusmyten —

ENGELSTRAND

avlägsnar sig hänfullt från radion

Hör på den, Folke! — hör bara! — den idioten!

RADION

Men nu har det paradoxala hänt, att vi, sena tiders barn, just tack vare vetenskapens sista landvinningar, de kemiska, fysiska, och psykologiska upptäckterna, har kommit att tvivla på den materialistiska verkligheten, alltså även på det gångna seklets skeptiska rationa-

lism. Kristi' födelse behöver inte absolut vara en historisk realitet för att vi ska inse värdet i kristusmyten; vi tillerkänna densamma ett högre värde än den absoluta verklighetens; vi se i densamma en underbar gestaltning av mänsklighetens drömmar om förlösning ur livets kval, sjukdom, armod — om förlösning ur brottets, självkärlekens och de onda instinkternas grepp om mänskosinnet! Denna förlösningens möjlighet skapades i och med drömmarnas gestaltning i diktens form — i och med Kristi ankomst således —

ENGELSTRAND

slår med näven i bordet och skriker plötsligt
Lögn! Lögn!

RADION

Vi ska förstå denna underbara verklighet — eller dikt om man tycker bättre om det ordet! — om vi särskilt tänker över symbolen med De tre vise männen från Österland, Josef och Maria i stallet — barnet i krubban på en bädd av halm — de fattiga herdarna, som sjunger i natten — alltsammans ger oss en bild av yttersta armod — av armod, men också av förtröstan och glädje! Hit kommer nu de tre konungarna, följande en stjärnas budskap; de bära fram skänker, de tända rökelse, de falla på knä vid krubban — Vem falla de på knä för? En gud, en konung? Nej, för ett barn fött i armod, bäddat i halm! Världens rikedom, makt, ära, storhet faller på knä i natten för fattigdomens barn och herdarna sjunger pris och lov —: ett barn är oss fött i natt —!

ENGELSTRAND

Dumheter — Förbannade dumheter!

RADION

Här gestaltas alltså i en storslagen bild mänsklighetens tro på framtiden, på förnyelsen. Varje barn som födes till världen ger uttryck åt mänsklighetens förtroende till de skapande krafterna. Med kristusmytens gestaltning blev detta förtroende medvetandegjort. Kristus blev världsförlossaren! Varje barn som födes blir på nytt och åter på nytt ett löfte om mänsklighetens slutliga förlossning — —

ENGELSTRAND

Lögn! Lögn! Lögn säger jag! De är borta! Folke —
Folke — —

RADION

Makt, ära, rikedom! — ja all världens härlighet! — betyder ingenting mot detta —: att barnet är ett evigt förkroppsligande av förnyelse — av de outslitliga krafterna hos mänskligheten! Därför kallas också Josef, den fattige timmermannen, hans hustru och deras barn, som trots elände och nöd hälsades med förtröstan — den heliga familjen — —

ENGELSTRAND

Satan! Satan!

han rusar fram

RADION

Den heliga familjen för två tusen år sedan —

Engelstrand slår av radion. Han står ett ögonblick tyst. Sedan börjar han skratta; han går bakåt, stirrar mot bokhyllan, mot fönstret och skrattar.

ENGELSTRAND

Den heliga familjen för *trettio* år sedan! — Folke som skulle förlossa mänskligheten! — en trasig maskin! — Heliga familjen! i helvete!

Dörren till inre rummet öppnas, varvid *Engelstrand* ryggar bakåt och flyttar sig bort. *Fru E.* kommer ut. efter en sekunds paus

FRU E.

Men Karl, Karl! — sitter du i mörkret och lyssnar till radion?

Vill du verkligen inte komma hit in i stället?

ENGELSTRAND

Nej!

FRU E.

Men Ester ber dig om det! Hon vill så gärna visa sin pojk —!

ENGELSTRAND

Men jag vill inte se den! Du hör väl vad jag säger? — jag ger fan i den!

FRU E.

O, om du visste hur mycket ont du gör dig själv nu! Vore pojkarna här så skulle de gråta över dig! *De* skulle gå in till sin syster, *de* skulle vara glada med henne!

ENGELSTRAND

Vad de skulle sen! Nej, nej, det har hänt för mycket för att man ska kunna vara glad åt en barnunge! Inte sant, Folke? — inte sant, Emil? Det är galenskap, eller hur? Galenskap —! Galen — —

Han tystnar tvärt. *Folke* och *Emil* röra sig plötsligt ljudlöst mot inre rummet. I ljusstrimman stå de några sekunder stilla bredvid varandra, sedan försvinna de i rummet. *Engelstrand* skyggar i förskräckelse ännu mera bakåt.

ENGELSTRAND

Folke! Folke! — Emil —!

FRU E.

Karl! Karl! Vad säger du? — vad har hänt? Min gud! — varför är det mörkt?

Fru E. rusar till bordet och skruvar upp lampan. Hon vänder sig mot mannen, men blir stumt stående. *Engelstrand* går ryckvis mot inre rummet. Han hejdar sig ett ögonblick i dörren, men fortsätter sedan in, liksom dragen av en obetvinglig makt. *Fru E.* går då också till dörren, där hon blir stående.

ENGELSTRAND

inifrån med helt ny ton

En sån gosse, Anna! — herre gud i himlen! en sån gosse!
— Folke upp i dagen!

FRU E.

Han liknar oss allihop, tycker jag —

hon vänder sig småleende bort och skruvar på radion

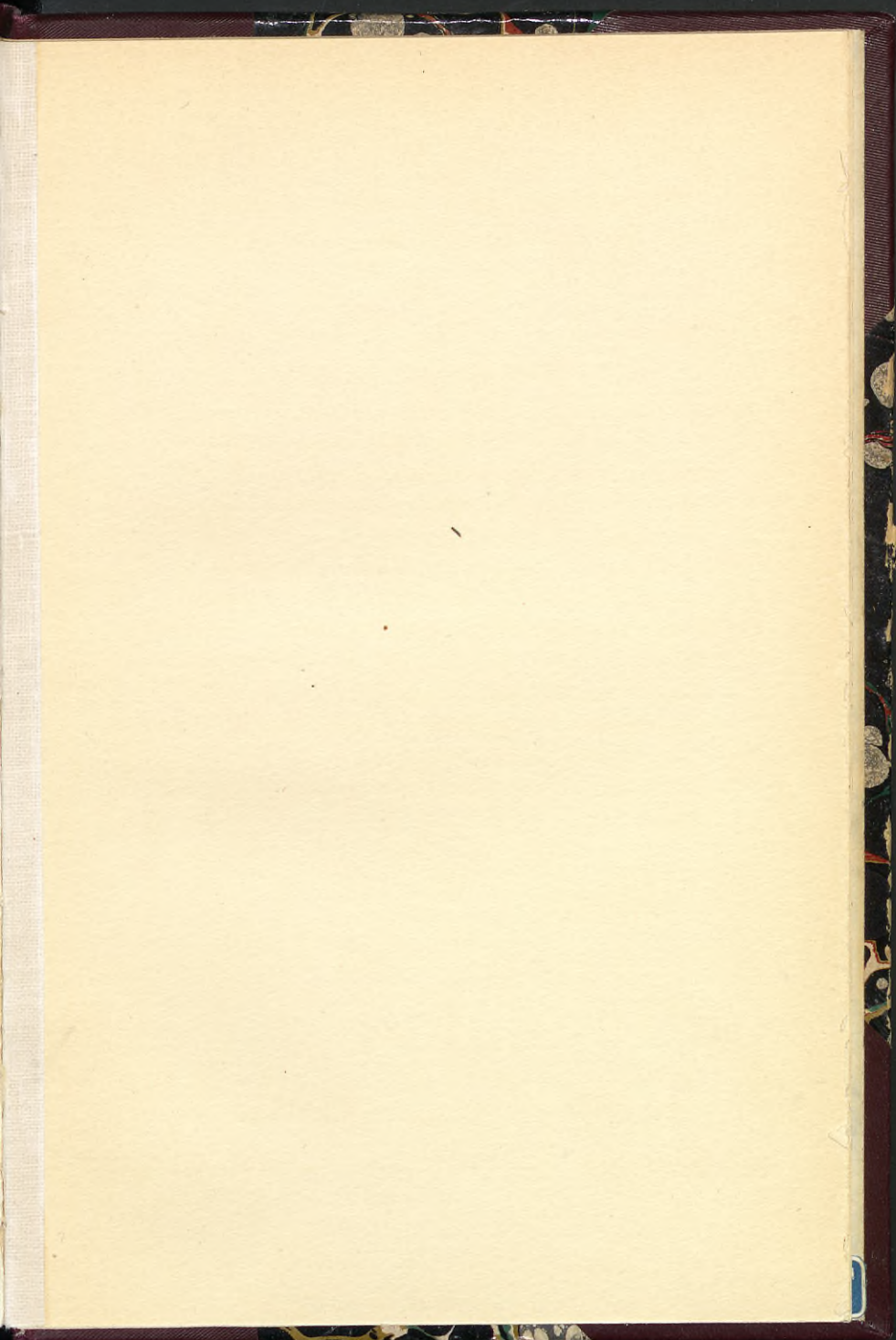
RADION

fortsätter med större kraft än förut

— Även om det alltså finns aldrig så välgrundade skäl till att tvivla på att Den heliga familjen existerade för två tusen år sedan så kommer detta oss inte vid! Det är det förtroende till de skapande, de förnyande krafterna inom mänskligheten, som kristusmyten medvetandegjorde för två tusen år sedan, som under denna oändliga tidsrymd inspirerat utvecklingen och kulturen. Utan detta förtroende vore all framtid omöjlig. Det må i dessa dagar uppenbara sig i religiös förtröstan, i socialistisk framtidstro, i konstens och litteraturens verk, eller i den mekaniska utvecklingens optimism, det finns där ändå, lika starkt, lika triumferande som när det den där natten tog sig uttryck i herdarnas lovprisande rop —: ett barn är oss fött i natt!

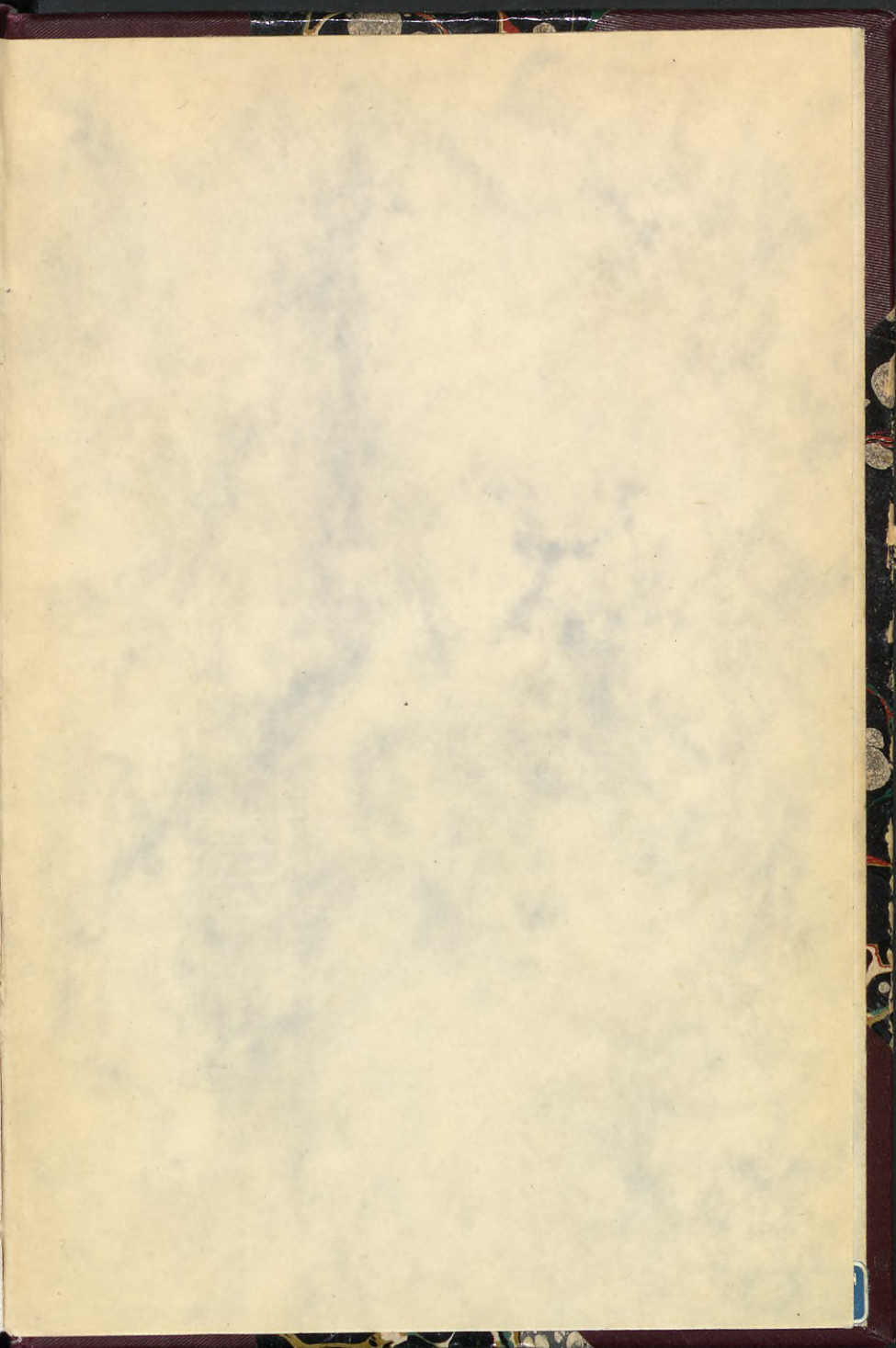
Radion tystnar. Fru E. går in i inre rummet.

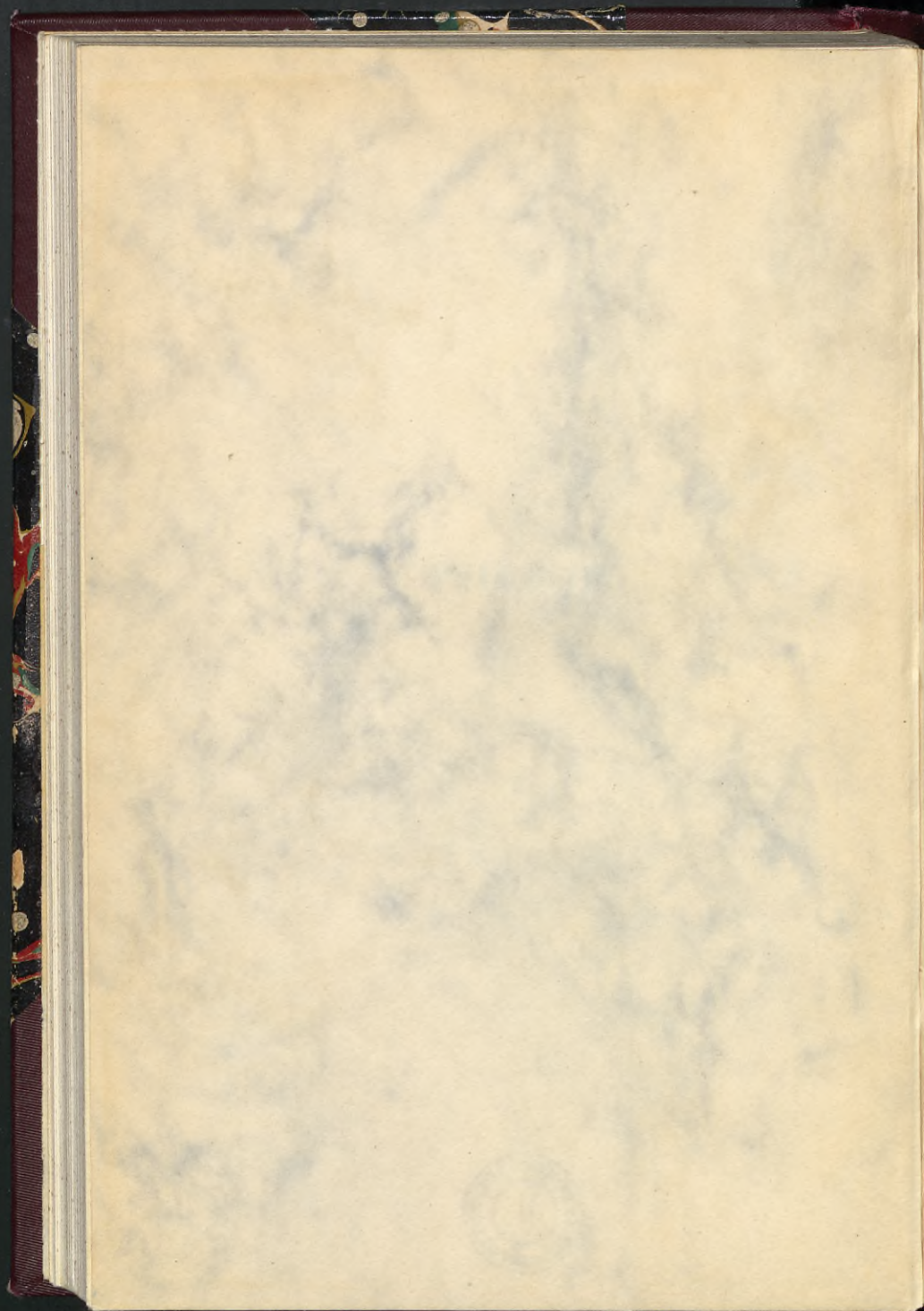
Ridån faller.

Pris 3.75

6000194065

Göteborgs universitetsbibliotek

h. 65
JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

